

WORKING PAPER č. 4/2007

Vliv politiky na konkurenceschopnost Slovenské republiky

Jitka Doležalová

Květen 2007

Řada studií Working Papers Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky je vydávána s podporou projektu MŠMT výzkumná centra 1M0524.

ISSN 1801-4496

Vedoucí: prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., Lipová 41a, 602 00 Brno,
e-mail: slany@econ.muni.cz, tel.: +420 549491111

VLIV POLITIKY NA KONKURENCESCHOPNOST SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Abstract:

Political institutions are indispensable determinants of long-run economic growth. We suppose that politics is an endogenous variable in economic system and considerably influences the character and the rate of economic growth in country. Politics generates institutional conditions suitable for allocation of resources (human and physical capital). The way the resources are used is usually different in authoritarian and democratic systems. It may be affected by political instability too. In this paper we analyze if development of democracy and political stability had contributed to better economic performance in Slovakia in 1990–2005. Our conclusion is that these factors were not a necessary condition of long-run economic growth of Slovakia.

Abstrakt:

Politické instituce jsou nezanedbatelnými determinanty dlouhodobého ekonomického růstu. Ve studii předpokládáme, že politika vstupuje do ekonomického systému jako endogenní proměnná a značně ovlivňuje charakter a míru ekonomického růstu v zemi. Vytváří institucionální podmínky pro vhodnou alokaci zdrojů. Způsoby, kterými je nakládáno se zdroji (tj. prací a kapitálem), se obvykle liší v autoritářských a demokratických systémech. Mohou být také narušeny politickou nestabilitou. Cílem této studie je analyzovat, zda rozvoj demokracie a stabilita politického systému přispěly v letech 1990–2005 k lepší výkonnosti hospodářství Slovenské republiky. Docházíme k závěru, že tyto faktory nebyly v případě Slovenska nezbytnou podmínkou dlouhodobého ekonomického růstu.

Recenzoval:

Ing. Zdeněk Tomeš, Ph.D.

1. ÚVOD

Politika a politické instituce jsou nezanedbatelnými determinanty dlouhodobého ekonomického růstu (Persson, Tabellini, 2002). Společně s akumulací fyzického a lidského kapitálu, úrovní technologie a efektivitou se stávají významným prostředkem k vysvětlení rozdílné výkonnosti světových ekonomik (Weil, 2005). Politika vstupuje do ekonomického systému jako endogenní proměnná (Drazen, 2000). Političtí reprezentanti svými rozhodnutími v oblasti hospodářské politiky a institucionálního rámce značně ovlivňují množství i způsob, jakým jsou kapitál a práce ekonomickými subjekty využívány. Určují tak charakter a výši růstu hospodářství ve své zemi.

Důležitým faktorem, od něhož se odvíjí alokace zdrojů v ekonomice, je zvolená forma redistribuce příjmů ve společnosti. Závisí mimo jiné na definování a míře ochrany vlastnických práv, citlivosti zvolených vlád na tlak vyvíjený zájmovými skupinami a na kořistnické povaze politiků u moci.

Akumulace fyzického a lidského kapitálu bývá v autoritářských režimech a demokracii zpravidla odlišná. V obou případech může být narušena politickou nestabilitou, která má rozsáhlejší důsledky v autoritářských systémech než v demokratických (Feng, 2001). Existence svobodného volebního práva v demokratických politických systémech umožňuje občanům legitimně nahradit neúspěšné politické reprezentace. Tato schopnost poměrně pružného přizpůsobení se způsobuje, že takovéto politické změny se jen výjimečně v intenzivní formě projeví na ekonomické aktivitě. Ve většině případů také nevedou ke změnám vlastnických poměrů, které často doprovázejí vznik a pád autoritářských režimů. V zemích s autoritářskými režimy totiž nejistota spojená s vývojem vlastnických práv často odrazuje potenciální investory od vložení finančních prostředků do jejich fixního kapitálu a brání tak zdravějšímu ekonomickému růstu.¹

Historickou proměnlivost názorů na vztah vlastnických práv a politických systémů vůči hospodářství lze spatřovat v tom, že v průběhu 19. století byla demokracie díky spojitosti s univerzálním volebním právem a svobodou ve formování zájmových skupin považována spíše za hrozbu pro vlastnická práva (Przeworski, Limongi, 1993). Na argumentační linii tehdejších ekonomů navázali v 60. letech 20. století svými příspěvky Huntington, Dominguez, Becker a jiní, kteří se soustředili na rozšíření vysvětlení vazby od politických systémů směrem k růstu. Tvrdili, že demokracie vede k explozi současné spotřeby na úkor úspor při značném negativním tlaku zájmových skupin na vlády, což snižuje míru investic a následně zmenšuje výkonnost ekonomik. Autoritářské režimy jsou podle jejich názoru schopny lépe si vynutit u obyvatelstva sklon k úsporám a zkrátit

---

¹ Za výjimky jsou považovány například některé země Asie.

tlak zájmových skupin. Tento výklad však vzbuzoval otázku, co by mělo motivovat diktátora ke sledování politik orientovaných směrem do budoucna. Od 80. let 20. století ovšem převládá teoretické přesvědčení, že autoritářské režimy jsou škodlivé pro hospodářství (nejen z úhlu pohledu vlastnických práv) a pouze demokratické instituce mohou usměrnit chování státu tak, aby jednal ve veřejném zájmu (Przeworski, Limongi, 1993).

Tento předpoklad byl uznán přesto, že empirické výzkumy provedené v průběhu druhé poloviny 20. století podávaly nejednoznačné důkazy o předpokládaném pozitivním vztahu demokracie k ekonomickému růstu. V roce 1993 A. Przeworski a F. Limongi ve své studii „Political Regimes and Economic Growth“ uvedli výsledky osmnácti do té doby publikovaných empirických studií, jež se zabývaly touto tematikou. Z celkem jednadvaceti zjištění (rozlišených podle oblastí a období), které studie obsahovaly, u osmi našli podporu pro demokracii, u dalších osmi pro diktaturu a u pěti nebyly výsledky jednoznačné. Pro samotné autory zůstalo hádankou, proč z jedenácti zjištění publikovaných před rokem 1988 osm dokazovalo, že autoritářské režimy rostou rychleji, zatímco ani jediné zjištění publikované v následujících letech toto nepotvrzovalo. Autoři se proto neodvažovali vyslovit definitivní závěr o tom, zda demokracie podporuje či brání růstu ekonomiky. Konstatovali však, že existuje dostatek důkazů o tom, že politiky mají pro hospodářství význam, a že klíč k poznání se nalézá v rovině determinant ekonomického růstu.

Mezi jinými² na tuto výzvu zareagovali například nejaktuálněji P. M. Pinto a J. F. Timmons ve své práci „Political Determinant of Economic Performance – Political Competition and the Sources of Growth“ z roku 2005. Dospěli k závěru, že míra politické konkurence systematicky ovlivňuje, jakým způsobem země rostou (spíše než jakou rychlostí). Politická konkurence snižuje akumulaci práce a kapitálu, tj. investuje se v nižší míře a je nabízeno menší množství výrobního faktoru práce. Na druhou stranu však podporuje efektivnější využití jak lidských, tak i materiálních zdrojů, čímž zvyšuje jejich produktivitu. Je nakloněna technologickému pokroku a ve vyšší míře láká zahraniční investice. Autoři dodávají, že vliv politické konkurence se projeví ve výkonnosti ekonomik spíše až v dlouhodobém časovém horizontu.

Řada autorů se problematický vztah demokracie (reps. autokracie) a růstu snažila vyjasnit také pomocí vymezení vztahu mezi politickou liberalizací, ekonomickou liberalizací a růstem. Fidrmuc (2003) na vzorku bývalých zemí východního bloku ukazuje, že demokracie v postkomunistických státech měla zpravidla za následek tvorbu politik

---

² Uváděny jsou práce Baum, Lake (1993) „Political Economy of Growth: Democracy and Human Capital“, Hall, Johnes (1998) „Why Do Some Countries Produce So Much More Output per Worker than Others?“, Wacziarg (2001) „Human Capital and Democracy“, atd.

a institucí, které ulehčily ekonomické reformy a vytvořily prostředí příznivé pro růst. Uvádí tedy, že demokracie obecně způsobuje spíše liberalizaci než naopak. Upozorňuje však, že demokracie sama o sobě, tedy není-li spojena s odpovídající dalekosáhlou liberalizací, může mít během počátečního období transformace negativní vliv na růst. Důvody připisuje politické nejistotě a volbám. Podle Fidrmucova zjištění ovšem demokracie v pozdějších fázích transformace zlepšuje výkonnost hospodářství právě prostřednictvím pozitivního vlivu na ekonomickou liberalizaci. Dawson (2003) se ve své analýze snaží identifikovat kauzální vztahy mezi uvedenými jevy, přičemž zjišťuje, že určitá úroveň politických a individuálních svobod předchází většinu jím sledovaných komponent ekonomických svobod. Velmi zajímavé jsou výsledky studie Giavazziho, Tabelliniho (2004). Ekonomická liberalizace by podle jejich zjištění měla obdržet větší prioritu a až následně by měla být provedena liberalizace politická. Výzkum však dokazuje, že v praxi autoritářské režimy většinou nejsou nakloněny otevírání svých ekonomik. Proto většině světových ekonomických liberalizačních procesů předchází nejprve demokratizace společnosti. Z ekonomického úhlu pohledu se však jedná o méně efektivní cestu.

Ekonomická literatura poskytuje řadu dalších úhlů pohledu na vztah demokracie a růstu. Mezi těmi nejnovějšími se jeví být podnětným například ten použitý ve studii Perssona, Tabelliniho (2006), který v sobě spojuje důležitost očekávání, stability demokratických systémů, investic a růstu.

Sami autoři upozorňují na skutečnost, že různorodost výsledků jejich studií často vyplývá z použité metodologie, zjednodušení uvažovaných modelů, (ne)úplnosti dat či subjektivity názorů při získávání údajů. Při jejich výkladu musí být tyto faktory brány v úvahu. Jsou také příčinou toho, že způsob a míra vlivu politických systémů na výkonnost hospodářství není dosud uspokojivě objasněna.

Cílem této studie bude analyzovat, zda demokracie přispěla v průběhu let 1989–2005 ve Slovenské republice k vyšší produktivitě výrobních faktorů práce a kapitálu a následně k vytvoření základů pro dlouhodobý růst ekonomiky. Bude popsán vývoj na slovenské politické scéně. Budou hledány případné projevy nestability stranického (resp. politického) systému či neakceschopnosti vlád. Bude zjišťováno, zda tyto faktory nenarušily rozvoj demokracie, nebránily ekonomické liberalizaci a neovlivňovaly tak negativně slovenské hospodářství. Pozornost bude věnována také politickým událostem, které naopak Slovensku pomáhaly na cestě k zdravějšímu ekonomickému růstu.

2. POSTAVENÍ SLOVENSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU V RÁMCI ČESKOSLOVENSKA DO ROKU 1989

Po více než jedno století koketovala politická reprezentace Slovenska s myšlenkou vytvořit samostatný stát a prosadit tak svoji národní identitu v mezinárodním měřítku. Téměř vždy se však jednalo o „iluzorní“ suverenitu a nebylo tomu jinak ani v období po znovuustavení Československa po 2. světové válce. Oficiálně sice bylo deklarováno zrovnoprávnění českého a slovenského národa, ale v praxi se s rostoucí mocí komunistické strany nad politickým systémem vliv slovenské části federace nad svojí správou opět rozplýval.

V období let 1948–1989 se politický vývoj na Slovensku lišil od českých zemí jen minimálně. Veškerá moc byla soustředěna v rukou jediného politického subjektu – Komunistické strany Československa (KSČ), resp. její plně závislé odnože Komunistické strany Slovenska (KSS). KSČ se ze zásady stavěla proti jakékoliv decentralizaci v procesu rozhodování ve všech oblastech společenského života v tehdejší federaci. Na konci 60. let 20. století byla novelizována československá Ústava. Jejím schválením bylo zavedeno paritní zastoupení obou národů ve federálních orgánech zákonodárné moci a obě republiky měly mít nově své vlastní parlamenty, národní rady a vlády. Přes tyto zdánlivě vstřícné kroky vůči Slovensku byly během následného procesu normalizace fakticky přeneseny pravomoci zpět ve prospěch centra (Cabada, Dvořáková a kol., 2004).

Funkčnost orgánů státní moci byla zdiskreditována rozhodovacím monopolem ústředních orgánů komunistické strany (Vodička, Cabada, 2003).

Iluzorní stranickou opozici na Slovensku vytvářely Strana svobody a Strana slovenské obrody (Strmiska a kol., 2005). Ambice těchto politických subjektů nijak nevybočovaly z ideologického rámce prosazovaného komunistickou stranou. I zde proto měly volby pouze symbolický charakter. Voliči, kteří povinně přišli k urnám, dali v drtivé většině své hlasy Komunistické straně Československa, čímž vyjadřovali svoji loajalitu vůči tomuto politickému subjektu.

Tabulka č. 1: Výsledky voleb do Národního shromáždění a Federálního shromáždění v letech 1954–1986 (v %)

	listopad 1954	červen 1960	červen 1964	listopad 1971	říjen 1976	červen 1981	květen 1986
Pro kandidátku Národní fronty	97,89	99,86	99,9	99,96	99,39	-	-
Sněmovna lidu	-	-	-	-	-	99,81	99,97
Sněmovna národů	-	-	-	-	-	99,77	99,97

Zdroj: Žaloudek (2004)

Diktát komunistické strany se z politické sféry v Československu samozřejmě přenášel i do hospodářství. Akumulace fyzického a lidského kapitálu, která má přispívat k dlouhodobému růstu ekonomiky, se v totalitním systému opírala o tzv. centrální plán. Plán určoval kdo, co a za kolik bude v daném období vyrábět. Firmy se ocitly v pozici příjemců strategie uplatňované v hospodářských procesech. Nemožnost nezávisle rozhodovat o intenzitě investic, technologické náročnosti výroby, charakteru vyráběného produktu, optimální zaměstnanosti, atd. v nich časem probudila ztrátu motivace, která se vyznačovala snahou o maximalizaci nárokovaných vstupů do výroby a minimalizaci výstupu z ní (Turek, 1995).

Větší přiděl finančních prostředků od státu byl pro podniky jednou z mála příležitostí, pomocí níž mohly zvýšit tzv. sociální pohodlí jak svých vedoucích pracovníků, tak i řadových zaměstnanců (Turek, 2005). Politická uvědomělost, na kterou komunistická strana spoléhala na počátku zavádění centrálně plánované ekonomiky, se totiž časem pozvolna vytratila. Klesající úspěšnost prováděných hospodářských politik, neuskutečnění slibů o budoucím blahobytu, zaostávání za vyspělým světem při často tvrdém potlačování práv a svobod, to vše odcizilo občany od socialistické, resp. komunistické ideologie. Dobré osobní kontakty s nejvyššími členy KSČ byly mnohem účinnějším prostředkem k uspokojení potřeb obyvatelstva a ekonomických subjektů než zvyšování produktivity používaných výrobních faktorů.

Komunistická strana nepříznivě zasáhla do systému efektivní alokace zdrojů zejména nařízením o vyvlastnění velké části soukromého majetku. Státní vlastnictví pak výrazně snížilo podněty k investiční činnosti a pracovnímu nasazení. Zbývající „soukromá“ vlastnická práva nebyla dostatečně chráněna zákonnými zárukami a snadnou soudní vymahatelností před případnými rozmary vlády. Permanentně hrozilo, že budou buď změněna nebo odebrána. Procesem vyvlastnění si komunistická vláda zajistila moc nad přerozdělovacími procesy a upevnila si svoji politickou stabilitu. Na druhou stranu vytvořila negativní překážky pro dlouhodobě udržitelný ekonomický růst.

Výhoda diktatury oproti demokratickým režimům mohla být spatřována ve schopnosti vlády lépe odolávat tlaku zájmových skupin a jednodušeji tak naplňovat cíle hospodářských politik. Toto tvrzení by

korespondovalo s obvyklým míněním, že odbory v Československu byly „poslušné“ vůči KSČ. V 80. letech 20. století to však platilo snad už jen u odborářských špiček, protože zaměstnanci měli schopnost vymoci si privilegia, která by nebyla v tržním systému myslitelná (Turek, 2005). Byl to také jeden ze skrytých prostředků, jak se zavděčit voličům bez ohrožení politické stability komunistického systému. I když oficiálně tehdejší vláda nebyla ze strany zájmových skupin přímo omezována ve výběru hospodářských politik, prakticky nedocházelo k automatickému pozitivnímu vlivu na rostoucí výkonnost ekonomiky.

Vysvětlení lze v tomto případě spojit s popřením teze, že autoritářská vláda v totalitním systému jedná pouze v zájmu zvyšování blaha celé společnosti. Spíše opak byl pravdou. Při neexistenci politického tlaku a kontroly bylo mnohem snazší vyvíjet z vedoucích pozic KSČ tlak na uzákonění takových politických opatření, která přinášela prospěch menšině na úkor všeobecného blaha.

Na Slovensku, resp. v Československu, na konci 80. let 20. století vyvrcholilo svými silně negativními ekonomickými důsledky neadevátní řízení hospodářské politiky komunistickou stranou. Obsahovalo řadu rigidit, které bránily vhodné akumulaci práce a kapitálu, nedostatečně motivovaly ke zvyšování jejich produktivity a nepodporovaly československou ekonomiku v růstu. Averse občanů k neschopnosti totalitního politického systému proto dosáhla vrcholu a výrazně přispěla k jeho nenásilnému pádu.

3. VÝVOJ SLOVENSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU V LETECH 1990–2005

3.1. Formování demokratického státu a tržní ekonomiky po roce 1989

Po sametové revoluci z listopadu 1989 došlo na Slovensku (podobně jako v české části federace) k vyjednávání mezi politickou reprezentací komunistického režimu a představiteli spontánně vzniklého masového protestního hnutí Verejnosť proti násiliu (VPN). Výsledkem bylo sestavení tzv. vlády národního porozumění, která měla připravit dokumenty obsahující budoucí politická a ekonomická stabilizační opatření a napomoci překlenout období do uskutečnění prvních svobodných voleb. Předsedou vlády národního porozumění byl jmenován Milan Čič – reformně orientovaný ministr spravedlnosti předlistopadové slovenské vlády (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Šest křesel ve vládě obsadili komunisté, devět náleželo představitelům VPN a zbývající dvě si rozdělili zástupci jiných politických stran.

Těmito prvními odhodlanými krůčky byl nastartován proces transformace slovenské společnosti a podobně jako v ostatních zemích střední Evropy se vyznačoval výjimečností hned v několika hlediscích (Kornai, 2006):

- přechod od totalitního politického systému k demokracii byl na Slovensku provázen nahrazením centrálně plánované ekonomiky tržním mechanismem;
- změny měly komplexní charakter, tj. probíhaly na všech úrovních společenského života;
- transformace byla nenásilná;
- uskutečňovala se po celou dobu v mírových podmínkách;
- vyznačovala se nevídanou rychlostí.

Všechny vyjmenované faktory určitým způsobem přispěly ke snadnějšímu prosazení nutných změn, ve kterých součinnost mezi politikou a ekonomikou sehrála významnou roli. Byli to právě politici, kteří schvalovali zákonné normy a nařízení, jimiž korigovali a určovali budoucí chod ekonomiky a tvořili nezbytnou institucionální strukturu jako pomyslný mantinel usměrňující chování ekonomických subjektů směrem k efektivitě.

Bylo totiž nutné vytvořit takové prostředí, které by motivovalo či nutilo firmy k mnohem větší produktivitě při využívání práce i kapitálu tak, aby v okamžiku, kdy se Československo otevře světovým trhům, obstály produkty domácích firem v silné zahraniční konkurenci.

Následné první demokratické parlamentní volby měly deklarovat souhlas voličů s provedením společenské transformace.

Uskutečnily se v červnu roku 1990 a občané Slovenska v nich většinou svých hlasů potvrdili nesouhlas s dalším pokračováním komunistického režimu.

Tabulka č. 2: Výsledky voleb do Federálního shromáždění ve Slovenské republice v roce 1990

STRANY, HNUTÍ, KOALICE	SNĚMOVNA LIDU			SNĚMOVNA NÁRODŮ		
	získané hlasy		mandátů	získané hlasy		mandátů
	v absolutním vyjádření	v procentech		v absolutním vyjádření	v procentech	
Verejnost' proti násiliu	1 104 125	32,54	19	1 262 278	37,28	33
Kresťanskodemokratické hnutie	644 008	18,98	11	564 172	16,66	14
Komunistická strana Československa	468 411	13,81	8	454 740	13,43	12
Slovenská národná strana	372 025	10,96	6	387 387	11,44	9
Spolužitie, Maďarské kresťansko-demokratické hnutie	291 287	8,58	5	287 426	8,49	7

Zdroj: Krejčí, O., (1992)

Vítězem voleb do Sněmovny lidu Federálního shromáždění se za Slovenskou republiku stalo hnutí Verejnost' proti násiliu (VPN) se ziskem 32,54 % hlasů. Ve volbách do Slovenské národní rady (SNR) tomuto hnutí připadlo 29,35 % hlasů. Téměř o polovinu hlasů méně, tj. 18,98 % (SNR 19,21 %) získalo Kresťanskodemokratické hnutie (KDH). Komunistická strana Československa se umístila až na třetím místě s 13,81 % hlasy (SNR 13,13 %). Dostatečný počet hlasů, zajišťujících účast ve Sněmovně lidu Federálního shromáždění, obdržely také Slovenská národná strana (SNS) a koalice stran zastupujících maďarskou menšinu na Slovensku. Ve SNR tyto politické strany doplňovaly Demokratická strana (DS) a Strana zelených (SZ), které ještě překročily 3 % uzavírací klauzuli stanovenou pro tyto volby.

Porovnáme-li uvedené volební výsledky s českou částí federace, zjistíme, že s výjimkou Komunistické strany Československa ve volbách na Slovensku neuspěl jiný politický subjekt s celostátní působností. Potvrdilo se rovněž, že snaha o spolupráci mezi českými a slovenskými politickými subjekty nebude z delšího časového horizontu přinášet výraznější efekt. Další vývoj slovenského politického systému proto začal probíhat zcela autonomně.

Svoji činnost v něm obnovily historii prověřené politické strany (Sociálnědemokratická strana Slovenska (SDSS), Demokratická strana či Slovenská národná strana), jejichž význam však postupem let upadal (Strmiska a kol., 2005). Úspěšnější byly ty subjekty, které se deklarovaly jako nové politické strany bez přímého předchůdce. Zajímavé je, že určité náznaky předkomunistické tradice, se daly vysledovat u níže uvedených politických subjektů:

1. Maďarského křesťanskodemokratického hnutí (MKDH), Spolužití a Maďarské nezávislé iniciativy (MNI) (později přejmenované na Maďarskou občanskou stranu (MOS)) a to i přesto, že je navzájem odlišovala ideologie, ke které se hlásily;
2. Křesťanského demokratického hnutí apelujícího na konzervativně-katolickou orientaci řady Slováků, jež měla své kořeny už v období Uher;
3. Strany demokratické levice (SDĽ), která se po volbách v roce 1990 transformovala z bývalé Komunistické strany Slovenska.

O žádné předchozí historické tradici se naopak nedalo hovořit u hnutí Veřejnosti proti násilí či Strany zelených na Slovensku (SZS). V následujících částech studie se přesvědčíme, že slovenský stranický systém v průběhu celého námi sledovaného období generoval další a další strany, hnutí a koalice, které promlouvaly do politického a ekonomického dění, ale potenciál velké části z nich rychle uhasinal.

Zásadní vliv na politiku a ekonomiku v tomto období uplatňovala federální vláda. Jejím předsedou byl jmenován Marián Čalfa. Slovenští politici byli pověřeni správou 4 z celkových 13 federálních ministerstev (Doležalová, 2006).

Federální vláda předložila zákonodárným orgánům řadu legislativních opatření, které reagovaly na nově vzniklé společenské poměry úpravou institucionální struktury. Zahájila procesy privatizace, liberalizace a stabilizace ekonomického prostředí při využití nástrojů monetární a fiskální politiky. Při své činnosti se opírala nejenom o podporu voličů, ale využívala také nerozvinuté struktury zájmových skupin, které zpravidla ztěžují průchodnost razantních reforem.

Politickou stabilitu federální vlády nenarušily ani spory mezi politickými představiteli české a slovenské části republiky, ani rozdíly na jednotlivých politických scénách. Průběh transformace nebyl z tohoto úhlu pohledu nijak narušen.

Politické neshody na celostátní úrovni zdrojily z odlišných názorů na pojmenování státu (tzv. pomlčková válka), z averze slovenských poslanců vůči osobě Václava Havla ve funkci prezidenta nebo rozdílného názoru na způsob rozdělení rozhodovacích pravomocí na federální a republikové úrovni (Žídek, 2006).

Samotnou slovenskou politiku v tomto období provázel proces štěpení. Ukázalo se, že politický program vítězného hnutí VPN je podobně jako u OF v České republice natolik široký, že není možné, aby nadále zůstalo jedním subjektem. Nacházel se v něm pravicový proud podporující tzv. „šokovou terapii“³ i levicový proud prosazující tzv.

---

³ Tzn. v krátkém časovém horizontu měla být uskutečněna liberalizace cen, kupónová privatizace, otevření se zahraničnímu kapitálu či restriktivní hospodářská politika.

„gradualistický přístup“.⁴ Střet těchto dvou názorových skupin, posílený o osobní nevráživost a rivalitu mezi členy VPN, způsobil na jaře roku 1991 odchod tehdejšího premiéra slovenské vlády Vladimíra Mečiar z funkce i hnutí (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Mečiar založil nový politický subjekt – Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Zbývající část VNP se postupně transformovala v liberálně-konzervativní Občanskou demokratickou unii (ODÚ). Obdobným dělením si prošla i KDH při odpojení její národnostně orientované platformy nebo Strana zelených na Slovensku.

Rozpad politických subjektů na dvě části však vedl pouze k oslabení voličských základů a nástupnické organizace nezaznamenaly až na pár výjimek úspěch.⁵ Na druhou stranu je nezbytné si uvědomit, že odštěpené skupiny v tomto období přešly do tábora protireformních sil, čímž se snížil potenciál té části politického spektra, která na Slovensku podporovala proces transformace.

V letech 1989–1992 se politický systém zasloužil o znovuoživení dělby moci v Československu. Vybraný poměrný volební systém umožnil reprezentantům nejrůznější zájmové a ideologické orientace vstup do zákonodárných a výkonných orgánů státu. Politici svými legislativními kroky přispěli k obnovení nezávislosti soudní moci, která měla znovu začít zabezpečovat do té doby problematickou vymahatelnost práva nezbytnou pro správný chod ekonomiky. Byla jimi také rehabilitována vlastnická práva řady občanů. Podpořen byl rovněž vznik soukromého podnikání při snaze státu přenést co největší míru odpovědnosti za kvalitu života na samotné občany a motivovat je tím k vyšším výkonům. Do společenského systému tak byly poměrně rychle začleňovány prvky jak demokracie, tak i tržního hospodářství. Z pohledu jednotlivých provedených kroků politická liberalizace v Československu nepatrně předcházela liberalizaci ekonomickou. Současně platí, že politický systém se stal v této době nepostradatelným tvůrcem tržních základů ekonomiky.

3.2. Odlišná cesta směřování Slovenské republiky (důvody a důsledky)

Transformace v Československu se po prvních zásadních změnách začala potýkat s problémy, které vyplývaly z řady historicky podmíněných rozdílů mezi českou a slovenskou částí federace.

Mezi ty nejpálčivější patřila skutečnost, že pro slovenskou společnost znamenal socialismus posun od dominance zemědělské výroby k průmyslu, což bylo vnímáno jako přínos spojený s modernizací ekonomiky (Žídek, 2006).

---

⁴ Zdůrazňoval pozvolné zavádění reformních opatření při respektování negativních sociálních dopadů na obyvatelstvo.

⁵ Tato skutečnost se potvrzovala i v ostatních volebních obdobích, které následovaly.

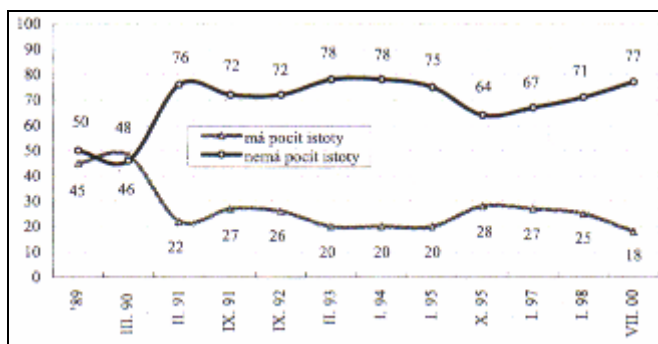
V 50. letech 20. století se struktura československé ekonomiky v souladu s ideologií komunistické strany silně zaměřila na strojírenství (Turek, 1995). Vysoká strojírenská výroba vyžadovala zvýšené materiální zajištění, tj. kov, palivo a energii. Doménou hospodářství se proto stal těžký průmysl. Strojírenství bylo také základem pro (z mezinárodního pohledu důležitý) zbrojní průmysl, který byl umístován ve vyšší míře právě na Slovensko (24 % z jeho celkové strojírenské produkce) (Židek, 2006).

Když po pádu železné opony zanikly důvody pro další závody ve zbrojení mezi východními a západními zeměmi, bylo nutné přizpůsobit strukturu ekonomiky této nové situaci. Na Slovensku měla výroba zbraní klesnout oproti roku 1987 o více než 90 %. Zbrojní průmysl se tak mimo jiné stal citlivým politicko-ekonomickým tématem, které vyostřovalo vztahy mezi oběma částmi federace.

Transformace obecně dopadla na Slovensko tvrdším způsobem. Viditelné to bylo především na rostoucí míře nezaměstnanosti (12 % na Slovensku vůči 4 % v České republice) (Židek, 2006). Protože většina populace neměla s tímto jevem žádnou předchozí zkušenost, začala trpět pocitem frustrace. Politici na Slovensku si uvědomovali negativní rozpoložení svých potenciálních voličů, a proto ještě naléhavěji začali volat po posílení jejich vlivu v rámci federace. Mnozí z nich také prosazovali zpomalení tempa liberalizace a privatizace spolu s méně restriktivní hospodářskou politikou, která měla umožnit poskytnout občanům vyšší sociální ochranu.

Ochlazení nadšení Slováků pro transformaci záhy po sametové revoluci, které bylo reakcí na důsledky prováděných transformačních změn, zachycuje následující graf:

Graf č. 1: „Když sledujete vývoj politické a hospodářské situace u nás na Slovensku, máte nebo nemáte pocit jistoty do budoucna?“ (v %)

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi nevím. Graf uvádí spojené odpovědi „mám pocit jistoty“ + „mám spíše pocit jistoty“ a „nemám pocit jistoty“ + „spíše nemám pocit jistoty“.

Zdroj: Gyárfášová O., Krivý, V., Velšic, M., et al. (2001)

Celé této nelehké situace na slovenské politické scéně dokázalo využít ve svůj prospěch Hnutí za demokratické Slovensko. Radikálně apelovalo na obranu slovenských národních zájmů a zmírnění sociálních dopadů ekonomické transformace (Strmiska a kol., 2005). Bodovalo také charisma předsedy HZDS Vladimíra Mečiara, v jehož vystupování se daly vyčíst známky populismu. Voličské preference HZDS narůstaly.

Tabulka č. 3: Volební výsledky do Slovenské národní rady v roce 1992

STRANY, Hnutí, KOALICE	získané hlasy		počet dosažených mandátů
	v absolutním vyjádření	v procentech	
Hnutie za demokratické Slovensko	1 148 625	37,26	74
Strana demokratickej ľavice	453 203	14,7	29
Kresťanskodemokratické hnutie	273 945	8,89	18
Slovenská národná strana	244 527	7,93	15
Spolužitie, Maďarské kresťansko-demokratické hnutie	228 885	7,42	14

Zdroj: Slovenský statistický úrad

Zmíněné tendence se v roce 1992 projevíly velkým volebním úspěchem HZDS, které získalo celkem 37,26 % voličských hlasů. Většina tehdejších pravicově orientovaných subjektů, které se podílely na předchozí koaliční slovenské vládě zůstala mimo parlament: ODÚ (4 %), DS-ODS⁶ (3,3 %), MOS (2,3 %).⁷ Druhý největší počet hlasů získala Strana demokratické levice (14,70 %). Výrazně si pohoršilo ve srovnání v volbách v roce 1990 Křesťansko demokratické hnutí, když obdrželo pouze 8,89 % hlasů. Způsobil to již zmiňovaný odchod radikálního křídla těsně před parlamentními volbami. Zhoršilo se též postavení Slovenské národní strany a Spolužití a Maďarské křesťansko-demokratického hnutí (Strmiska a kol., 2005) (Cabada, Dvořáková a kol., 2004).

HZDS získalo ve volbách 37,26 % voličských hlasů, což představovalo 74 poslaneckých mandátů. K získání absolutní většiny v SNR mu chyběly pouze dva hlasy (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Nabízela se mu možnost uzavřít koalici se Slovenskou národní stranou. Koalice by tak v parlamentu byla disponovala 89 poslaneckými křesly. HZDS se však rozhodlo sestavit menšinovou vládu. Podporu měla jeho vláda zajištěna u dvou nezávislých poslanců, kteří po volbách opustili své strany a byli HZDS „příznivě nakloněni“. Opřít se také mohla o SNS

⁶ Pro parlamentní volby roku 1992 vytvořila DS koalici se slovenskou odnoží české Občanské demokratické strany (ODS). Od volebního neúspěchu ji to však nepomohlo.

⁷ Příčinou bylo také zvýšení volební klauzule v porovnání s předchozími volbami na 5 % u samostatně kandidujících stran, na 7 % u dvou a tříčlenných koalic a na 10 % u vícečlenných koalic.

(15 mandátů), jejíž předseda Ľudovít Černák se stal členem vlády, či o SDL (29 mandátů). Všechny tři strany již dříve spojoval nesouhlas s probíhajícími ekonomickými reformami a apel na slovenské národní zájmy.

Ideologická orientace vlád sestavených po parlamentních volbách 1992 v české a slovenské části republiky byla natolik odlišná⁸ a odstředivé tendence mezi vládnoucími politickými stranami tak velké, že jediným schůdným řešením se stal rozpad federace na dvě samostatné republiky ke 31.12.1992. Proběhl nenásilně a kultivovaně.

Po rozpadu federace se slovenský politický systém potýkal se značnou nestabilitou. SNS a SDL si požadavkem na vytvoření oficiální vládní koalice (Štrmiska a kol., 2005) začaly nárokovat svůj podíl na vládě. Vladimír Mečiar toto řešení odmítal. Ľudovít Černák (SNS) proto podal demisi a obě politické strany přestaly vládu podporovat. Mnohem větší obtíže však pro Mečiarův kabinet představoval odchod části poslanců z HZDS v čele s Milanem Kňažkem (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). V důsledku toho pak hnutí nebylo schopno prosazovat své návrhy v parlamentu. Problematickou situaci vyřešilo přizváním SNS do vlády v listopadu 1993. V krátkém časovém horizontu ovšem následovalo další štěpení HZDS i partnerské SNS. Poslední ranou pro Mečiarovu vládu byl projev prezidenta Michala Kováče o stavu země v březnu 1994, v němž bylo HZDS včetně předsedy Mečiara podrobeno tvrdé kritice. Parlament na kritiku zareagoval vyslovením nedůvěry předsedovi vlády Vladimíru Mečiarovi. Vyslovení nedůvěry bylo úspěšné a na jeho základě vláda padla (Kubát a kol., 2004).

Názorová orientace Mečiarovy vlády odpovídala levé části ideologického spektra. Po vzniku samostatného slovenského státu v roce 1993 přistoupila Mečiarova vláda ke zpomalení tempa hospodářských reforem. Zrušila druhou vlnu kupónové privatizace a nahradila ji přímým prodejem domácím investorům a manažerům. Přejít státních podniků do soukromých rukou byl však provázen netransparentností a vláda byla obviňována z klientelistických praktik. Zbývajícím státním či polostátním podnikům vláda masivně přispívala finančními prostředky z veřejných rozpočtů nebo státem garantovanými úvěry. Struktura ekonomiky se orientovala na produkty s nízkou technologickou náročností, přestože u nich hrozilo, že bez státní pomoci nebudou konkurenceschopné.

Zneužívání informační výhody plynoucí z účasti na moci a vztahů na ekonomické úrovni k politickým cílům se stalo reálným nebezpečím pro další příznivý rozvoj slovenského hospodářství (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004). Formální pravidla chování určená právem byla zatlačována do pozadí a nahrazována těmi neformálními. Institucionální struktura se ocitla v situaci, kdy nebyla adekvátně

---

⁸ V České republice vyhrála proreformně orientovaná ODS.

rozvíjena a hrozilo, že autoritářské praktiky politiků ohrozí i samotnou nově vzniklou a křehkou demokracii.

Důvody, proč byla transformace na Slovensku komplikovanější než v ostatních zemích střední Evropy byly následující (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004):

- Slovensko nedisponovalo dostatečnou zkušeností s vlastním státním zřízením v demokratických podmínkách. Téměř vždy v průběhu své historie bylo závislé na rozhodnutí orgánů, které měly své centrum mimo území Slovenské republiky (Vídeň, Budapešť, Praha, Berlín, Praha). Slovenku za těchto okolností chybělo administrativní i vědomostní zázemí;
- Slovensko postrádalo existenci elity, která by byla schopná najít kompromis. Ve slovenské společnosti to vedlo k prohloubení její názorové různorodosti (polarizaci). Podle teorie „path dependence“ se v prostředí tohoto typu snadněji prosazují tendence k určité pseudodemokracii či návrat k autoritářství (viz chování členů HZDS v čele s Vladimírem Mečiarom);
- V porovnání se sousedními zeměmi vykazovalo Slovensko nejvyšší stupeň etnické heterogenity, především z důvodu zastoupení početné maďarské a romské menšiny. Národnostní otázka a vztah k etnickým skupinám se nutně velmi rychle dostaly do popředí zájmu politiků a staly se důležitým tématem v politické soutěži. Vezmeme-li v úvahu platnost bodu 2. při respektování hlubokého vztahu řady občanů k jejich menšině, politické konflikty v této oblasti vytvářely vážné impulsy k vyvolání politické nestability v této zemi;
- Slovensko podstoupilo v období totality modernizaci ve formě přechodu od zemědělství k průmyslu. Slováci tudíž v tomto smyslu tolik nepociťovali sílu otěží centrálně plánované ekonomiky, která bránila dynamičtějšímu rozvoji československého hospodářství. Negativa, která s sebou první roky transformace přinesly, proto byla vnímána mnohem citlivěji.

Slovenská republika měla tedy po rozpadu České a Slovenské federativní republiky mnohem obtížnější startovací pozici. Není nutné zdůrazňovat, že si tuto cestu vybrala sama, resp. její občané, kteří vyjádřili svůj názor ve svobodných volbách a zvolili si politickou reprezentaci, která ve svém politickém programu zohledňovala jejich apel na zpomalení transformačního procesu, vyšší sociální ochranu a národnostní zájmy. Volby v tomto období představovaly spíše „referendum o rychlosti reformem“ než klasický prostředek k odměnění či potrestání vlády za její schopnost přispět k vyšší výkonnosti hospodářství (Fidrmuc, 2003).

Upřednostnění nacionálních a levicových politických stran slovenskými voliči i po volbách v roce 1992 a rozpadu federace do značné míry souviselo s pokračující demokratizací a transformační recesí. V roce

1993 dosáhla výkonnost hospodářství své dosud nejnižší hodnoty v polistopadovém období. Nezaměstnanost se v téže roce pohybovala okolo 13 %, reálné mzdy klesaly a zvýšení cen produkce po přechodu na tržní mechanismus spolu s daňovou reformou mělo za následek 23 % inflaci. U části voličů se dále prohloubil jejich pesimismus, obavy a vzrůstala jejich nostalgie k minulosti.

Fidrmuc (2003) ve své studii uvádí, že pro mnohé z občanů postkomunistických zemí včetně Slovenska bylo snadnější akceptovat nezbytná transformační opatření, pokud byla prováděna levicově orientovanými politiky, protože v nich probouzela pocit důvěryhodnosti a zejména důležitosti. Stejná opatření uskutečňovaná pravicovými vládami byla občany vnímána do značné míry jako ideologicky motivovaná.

Negativní důsledky ekonomické liberalizace vyskytující se v křehkém mladém demokratickém systému se prostřednictvím jeho právoplatných mechanismů mohly také poměrně lehce obrátit proti němu samotnému. Nikoliv tak, že by hrozil návrat k socialistickému modelu společnosti, ale posílením autokratických prvků v politickém systému. Tyto (pro ekonomiku do budoucna nežádoucí) tendence bylo možno v případě Slovenska vysledovat již v tomto období.

Postavení Slovenska během procesu tvorby demokracie bylo tedy ztíženo nejen nedostatečným zakořeněním a nestabilitou politického systému, ale i tvrdšími dopady ekonomické transformace na jeho obyvatelstvo.

3.3. Dočasná vláda široké protimečiarovské koalice

Po pádu Mečiarovy vlády prezident republiky pověřil opozici sestavením nové vlády. Funkční období vlády bylo omezeno termínem konání předčasných parlamentních voleb, který byl stanoven na přelom září a října 1994 (Kubát a kol., 2004). Jejím předsedou byl jmenován Josef Moravčík. Složení vlády se vyznačovalo značnou heterogenitou (Strmiska a kol., 2005). Kromě exkomunistické SDL v ní zasedalo antikomunistické KDH a strany, které vznikly odštěpením od HZDS a SNS. Jmenovitě se jednalo o:

- Alianci demokratů (AD) jejímž zakladatelem byl Milan Kňažko dříve působící v HZDS;
- Alternativu politického realizmu (APR) vedenou Josefem Moravčíkem, která byla výsledkem druhého procesu štěpení v HZDS;
- Národně demokratickou stranu (NDS) představující názorovou platformu odloučenou od SNS.

Protože vláda disponovala pouze omezeným mandátem, rozhodli se ji na parlamentní úrovni podpořit i maďarští poslanci. Jinak menšinová

vláda se tudíž mohla při hlasováních spolehnout celkem na 80 zákonodárců (Cabada, Dvořáková a kol., 2004).

Časová omezenost mandátu této vlády ovšem nakonec byla jejím hlavním nedostatkem. Nahrála kampani HZDS a zajistila jí další úspěch ve volbách (viz níže).

Domníváme se, že krátký časový horizont působnosti a sevření mezi dvěma obdobími autoritativní vlády Vladimíra Mečiara neumožňuje, či lépe řečeno činí neopodstatněným vyslovovat jakékoliv závěry o (ne)prospěšnosti zákroků této vlády v oblasti hospodářské politiky a jejím vlivu na růst výkonnosti hospodářství.

3.4. Zrod konfliktní linie mečiarismus – antimečiarismus ve volebním období 1994–1998

Slovenská republika v letech 1994–1998 prošla regresivním vývojem svých demokratických standardů. Nerespektování politických a občanských práv spolu s manipulativním užíváním moci vládní elitou způsobily, že Slovensko bylo zařazeno mezi tzv. neliberální demokracie (Kubát a kol., 2004). Jedná se o hybridní formu vlády kolísající mezi liberálně demokratickým a autoritářským politickým režimem. Co bylo příčinou tohoto vývoje a jaké měl důsledky pro slovenský politický a ekonomický systém?

Parlamentní volby v roce 1994 charakterizovala drtivá porážka politických stran zastoupených v dočasné menšinové vládě a úspěch HZDS v koalici s Rolnickou stranou Slovenska, který byl srovnatelný s těmi v předchozích volbách (Strmiska a kol., 2005). HZDS/RSS získala 34,96 % hlasů. Naopak součet volebních hlasů pro Demokratickou unii (DÚ) činil pouhých 8,57 %.⁹ Také pro SDĽ¹⁰ skončily volby díky konkurenci radikálně levicového Sdružení dělníků Slovenska (ZRS)¹¹ (7,34 % hlasů) hořkou porážkou. SNS oslovila svým populismem a nacionalismem 5,4 % voličů. Dosud nejvyšší voličskou přízeň zaznamenala koalice tentokrát již všech tří maďarských politických stran (10,18 % hlasů). Mírně si v porovnání s volbami v roce 1992 polepšilo i KDĽ, když obdrželo 10,08 % hlasů.

---

⁹ Demokratická unie vznikla postupným sblížením politických subjektů zastoupených ve vládě Josefa Moravčíka. Jmenovitě: AD, APR a NDS.

¹⁰ SDĽ se snažila zvýšit svůj volební potenciál uzavřením koaličních dohod s menšími nekomunistickými levicovými stranami: Sociálně-demokratickou stranou Slovenska (SDSS), Stranou zelených na Slovensku (SZS) a Hnutím zemědělců Slovenka (HPS). Společně pak vystupovaly pod novým názvem Společná volba (SV). Po sečtení volebních hlasů koalice jen těsně překročila povinnou 10 % volební klauzuli stanovenou pro čtyřčlenné koalice.

¹¹ ZRS založil bývalý člen KSS a SDĽ Ján Ľupták. Ve svém programu zpochybňovala transformaci a zasazovala se o větší roli státu v ekonomice (zvláště v sociální oblasti).

Tabulka č. 4: Volební výsledky do Národní rady Slovenské republiky v roce 1994

STRANY, Hnutí, KOALICE	získané hlasy		počet dosažených mandátů
	v absolutním vyjádření	v procentech	
Koalícia Hnutie za demokratické Slovensko a Roľnícka strana Slovenska	1 005 488	34,96	61
Spoločná voľba - Strana demokratickej ľavice, Sociálnodemokratická strana Slovenska, Strana zelených na Slovensku, Hnutie poľnohospodárov Slovenskej republiky	299 496	10,41	18
Magyar Koalíció - Maďarská koalícia: Maďarské kresťanskodemokratické hnutie, Spolužítie, Maďarská občianska strana	292 936	10,18	17
Kresťanskodemokratické hnutie	289 987	10,08	17
Demokratická únia Slovenska	246 444	8,57	15
Združenie robotníkov Slovenska	211 321	7,34	13
Slovenská národná strana	155 359	5,4	9

Zdroj: Slovenský statistický úrad

Vytvoření nové slovenské vlády bylo poměrně komplikované. Nakonec ji společně s vítězným HZDS sestavily radikálně pravicová SNS a levicová ZRS. Vládní koalice byla ryze účelovým seskupením bez ideologické blízkosti zúčastněných politických stran. HZDS, SNS a ZRS spojovalo jen jejich populistické, nacionalistické a extremistické založení, které jim přiřadilo nulový koaliční potenciál vůči ostatním politickým subjektům. Na parlamentní úrovni připadlo vládním stranám celkem 83 poslaneckých křesel, tj. mohly být označeny za tzv. minimální vítěznou koalici (Gyárfášová, Mesežnikov, 2004). Předsedou vlády byl jmenován Vladimír Mečiar.

Důvěru občanů, kterou získaly ve volbách, si HZDS, SNS a ZRS vyložily z hlediska demokratických principů ne zcela standardním způsobem (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Ještě před svým oficiálním jmenováním do úřadu vlády dokázaly koncentrovat do svých rukou téměř veškerou moc ve státě. Zasadily se o nahrazení stávajících nejvyšších představitelů důležitých orgánů státní správy svými lidmi. Následovala iniciace většinového zastoupení jejich poslanců v těch parlamentních výborech, které byly strategické pro uchopení moci v zemi. Pro představitele opozice zbyly „druhotné“ výbory zabývající se například ochranou životního prostředí, v nichž byl poměr postů vládnoucích stran k opozici 3:16. Parlamentní opozici tak nebylo umožněno efektivně kontrolovat výkonnou moc v zemi.

Vláda v průběhu svého funkčního období cíleně porušovala právo, nerespektovala rozhodnutí ústavního soudu, přesouvala pravomoci ze státní samosprávy na centrální úroveň, manipulovala médii nebo se uchýlovala téměř k mafiánským praktikám, když zneužívala tajných

služeb a policie k boji proti svým odpůrcům (Cabada, Dvořáková a kol., 2004) (Schimmelfennig, Engert, Knobe, 2003).¹²

Kořeny popsaného chování vládnoucích stran lze mimo jiné nalézt ve vysoké fragmentovanosti politického systému (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004). Názorová roztržičnost byla na Slovensku spojena s neustálým zakládáním nových politických subjektů, které nebyly organizačně ani znalostně dostatečně vybaveny¹³ a jejich institucionální zakotvenost v systému byla nízká. Političtí aktéři proto zpravidla ve vyšší míře upřednostňovali boj o zisk významných státních postů před ideologickým střetem politických programů. Jejich vazba k zájmům voličů byla potlačena.¹⁴

Provádění kontroly výkonné moci tedy bylo ztíženo jak na úrovni parlamentní opozice, tak i mezi samotnými členy vládnoucích politických stran.

Na Slovensku se tím otevřel prostor pro zesílenou působnost zájmových skupin, které se nejčastěji nacházely v postavení subjektů, pro něž pokračování liberalizačního a privatizačního procesu představovalo ztráty. Jednalo se o majitele zprivatizovaných podniků, stavební společnosti podílející se na výstavbě dálnic, vodních děl a atomových elektráren, manažery státních podniků, zemědělce či banky. Všichni se veskrze obávali zahraniční konkurence a požadovali od státu záruky či finanční prostředky výměnou za osobní zisky politiků nebo podporu jejich stran ve volební kampani (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004).

K důkazům o relativní úspěšnosti tlaku zájmových skupin mohou patřit tyto skutečnosti:

- zákonnými normami podložený zákaz další privatizace strategických podniků a státem vlastněných bank v roce 1995;
- vysoký podíl veřejných financí plynoucích jako podpora do podniků se státní účastí;
- nemalé veřejné investice do energetických zařízení (výstavba přehrady Gabčíkovo či jaderné elektrárny Mochovce) atd.

Uvolňování fiskální politiky během úřadování Mečiarovy vlády se následně v letech 1996–1998 projevilo nárůstem veřejných výdajů překračujícím veřejné příjmy.

---

¹² Nejznámějším příkladem byl únos syna prezidenta Michala Kováče do zahraničí.

¹³ Klasickým příkladem je politická strana Sdružení dělníků Slovenska (ZRS).

¹⁴ Popsaný charakter slovenského politického systému je platný nejenom pro roky 1994–1998, ale pro celé námi sledované období. Na tomto místě nám usnadňuje pochopit některé z důvodů chování Mečiarovy vlády.

Graf č. 2: Hospodaření státního rozpočtu SF (SKK mld.)

Zdroj: Newton Holding, a.s., (2003)

Odkládání reformy strukturálního a institucionálního charakteru se podílelo na snižování konkurenceschopnosti slovenského hospodářství, jehož ekonomické subjekty nebyly dostatečně motivovány k vyšší efektivitě. Důkazem může být například nepříznivá relace mezi růstem reálných mezd a produktivitou práce, která se vyskytovala právě v letech 1995 – 1997. V konečném důsledku se uskutečňovaná hospodářská politika promítla do zpomalení výkonnosti slovenské ekonomiky v roce 1997 a letech následujících.

Tabulka č. 5: Vývoj růstu reálných mezd a produktivity práce v letech 1993–2003 ve Slovenské republice (v %)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Růst reálné mzdy	-3,9	3,2	4,0	7,1	6,6	1,6	-3,0	-4,9	1,0	5,8	-2,0
Produktivita práce		8,1	3,6	5,3	4,4	4,7	3,7	2,6	2,3	4,3	3,4

Zdroj: Ministerstvo financí SR, (2004), vlastní úprava

Mezinárodní instituce a zahraniční investoři zabrzdění či zpětný posun v politické i ekonomické části transformace vnímali negativně. Investice vložené do slovenského hospodářství nesly za těchto podmínek značné riziko. Účast zahraničních investorů v zemi navíc byla samotnou vládou z politických důvodů silně omezena. Kritika ze strany mezinárodních organizací a neochota plnit některé z nutných podmínek pro vstup Slovenska do jejich organizačních struktur způsobily oslabení snahy slovenských vládních činitelů o integraci například do Evropské unie (EU) či Severoatlantické aliance (NATO).

Je-li uplatňování demokratických principů ve společnosti považováno za jeden z faktorů vstupujících do rozhodování mezinárodních organizací a investorů, pak po prostudování výsledků výzkumu organizace Freedom House v letech 1994–1998 získaly jak mezinárodní organizace, tak i investoři důkaz o nezanedbatelných negativních tendencích na Slovensku.

Tabulka č. 6: Politická práva, občanské svobody a status Slovenské republiky v letech 1989–2005 (hodnocení Freedom House)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Politická práva	6	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Občanské svobody	6	2	2	2	4	3	3	4	4	2	2	2	2	2	2	2	1*
Status země	NF	F	F	F	PF	F	F	PF	PF	F	F	F	F	F	F	F	F

Poznámka: Hodnoty indexů se pohybují v rozpětí od 1 (blízko ideálu) až po 7 (neexistence politických práv a občanských svobod v zemi). Status země: F (svobodná země), PF (částečně svobodná země), NF (diktatura).

Zdroj: Freedom House, vlastní úprava

Popsané jevy se na slovenské politické scéně odrazily ve vzniku konfliktní linie nazvané mečiarismus – antimečiarismus. Nesouhlas s politikou vládních stran přinutil opozici ke spolupráci bez ohledu na programové odlišnosti politických stran v ní zastoupených či osobní nevraživost mezi jejími členy. Sjednocujícím cílem se stal návrat k právnímu a liberálně-demokratickému režimu a znovuoživení vyjednávacích procesů o přistoupení Slovenska do EU a NATO (Strmiska a kol. 2005).

Ve snaze maximálně uspět v parlamentních volbách roku 1998 se roztříštěné opoziční strany rozhodly k rozsáhlé integraci. Prvním krokem bylo vytvoření tzv. Modré koalice složené ze tří pravostředových politických stran KDH, DÚ a DS na podzim roku 1996. Ke koaličnímu uskupení časem přistoupily ještě Sociálně demokratická strana Slovenska (SDSS) a Strana zelených na Slovensku (SZS), což mu vtisklo ideologicky velmi pestrou podobu. V polovině roku 1997 koalice přijala název Slovenská demokratická koalice (SDK) a její členové se dohodli, že sestaví společnou volební kandidátku a nebudou tudíž jako jednotlivé subjekty kandidovat (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Lídrem SDK se stal místopředseda KDH Mikuláš Dzurinda.

Vláda zareagovala na sjednocování opozice změnou volebního systému. Novelu volebního zákona připravovala v tajnosti a NR SR ji předložila ke schválení těsně před volbami, aby v co nejvyšší míře znemožnila opozičním stranám vypořádat se s nově vzniklými podmínkami.¹⁵ Nejmarkantnější změny zaznamenalo ustanovení, které určovalo pravidla pro vstup koalic do NR SR. Jeho zpřísnění spočívalo v zavedení tzv. vnitrokoaličního kvóra, kdy každá se stran účastnících se na koalici musela ve volbách získat minimálně 5 % hlasů. Opoziční strany byly znevýhodňovány volebním zákonem i v celé řadě dalších směrů.

¹⁵ Tento akt byl všeobecně považován za záměrné narušení politické soutěže a ohrožení demokratických principů na Slovensku.

Koalice SDK se s novou situací vypořádala tak, že se přetransformovala v politickou stranu se 150 členy bez přímé vazby na „mateřské formace“ (Strmiska a kol., 2005). Politicky se ovšem evidentně jednalo o skrytý koaliční subjekt. Změna volebního zákona přinutila ke sloučení i tři maďarské strany zastoupené ve slovenském parlamentu. Jejich spojením se zrodila Strana maďarské koalice (SMK), v níž na rozdíl od SDK časem původní frakce ztratily význam a SMK vystupovala jako skutečně jednolitá strana.¹⁶

Přes veškeré obtíže plynoucí z přílišné propojenosti slovenské politiky s ekonomickým systémem lze nalézt jedno paradoxní pozitivum. Koalice HZDS, ZRS a SNS byla do té doby politicky nejstabilnějším vládním uskupením na Slovensku. Po celé čtyřleté funkční období vládla v nezměněném stranickém složení a udržela si potřebnou většinu v NR SR.

Za přínosný z pohledu uchování a podpory demokratických principů v tomto období lze považovat (ne)přímý vliv mezinárodních organizací – zejména Evropské unie. EU po Slovensku jako potenciální přístupové zemi požadovala splnění nezbytných demokratických kritérií. V tom, aby jim vyhověla, bránily slovenské vládě zejména vysoké politické náklady. Koaliční strany SNS a ZRS byly velmi protizápadně orientovány a podporovaly neutralitu a spolupráci s Ruskem. Ačkoliv HZDS zcela nesdílela tato předsvědčení, udržení kontroly nad vládou v zemi (tj. snaha neohrozit koaliční soudržnost) pro ni bylo hlavní prioritou. Cesta mezinárodního vlivu se proto ubírala nikoliv přes vládu, ale spíše skrze opozici a voliče. Motivovala formování antimečiarovské opozice. Slovenští voliči byli s politikou vlády nespokojeni a jejich podpora pro členství v EU byla v porovnání s ostatními státy střední Evropy na poměrně vysoké úrovni. Svoji roli v postoji voličů mohlo také sehrát sílící napojení ekonomických subjektů na trhy EU a vidina jeho prospěšnosti pro společnost (Schimmelfennig, Engert, Knobel, 2003).

Vliv Evropské unie na demokratickou konsolidaci na Slovensku nelze považovat na prioritní, avšak chybou by bylo vnímat ho jako zanedbatelný.

Veškeré neduhy slovenského politického systému, včetně snahy Mečiarovy vlády posílit v něm autokratické prvky, zcela nezabránily

---

¹⁶ Spojení politických subjektů, které zastupovaly zájmy občanů maďarské národnosti, mělo ještě jeden významný důvod. Mečiarova vláda během svého působení přímo (legislativní cestou) i nepřímo poškozovala práva menšin na Slovensku. Vlnu odporu vzbudil mezi Maďary zejména zákon o státním jazyku, který prostupoval svými důsledky do oblasti školství nebo médií. Sníženy byly finanční prostředky pro rozvoj kultury menšin, apod. Sjednocení maďarských stran mělo přispět k zvýšení jejich vyjednávací síly a podstatnějšímu podílu na veřejném rozhodování na Slovensku (Dančák, Fiala, 2000).

mladé demokracii v jejím dalším rozvoji ve formální i neformální rovině, což se projevilo hned v dalších svobodných parlamentních volbách.

V budoucnu by tak mohla naplnit souvztažnost vzájemné podpory mezi ekonomickou a politickou liberalizací. V celé řadě studií je popsána následujícím způsobem: prosazující se demokracie povzbuzuje ekonomickou liberalizaci. Ta hospodářství stimuluje k vyššímu růstu, čímž se postupně zvyšuje blahobyt společnosti. Společnost následkem růstu blahobytu uvítá další prohloubení demokratických principů.

3.5. Návrat k demokratickým principům a hlubší transformaci ekonomiky

Parlamentní volby v roce 1998 proběhly nejenom podle změněných pravidel, ale také v napjaté politické atmosféře. Faktickým vítězem voleb se stalo SDK se ziskem 26,33 % hlasů přesto, že o pouhých 0,67 % hlasů byla předstihnuta HZDS. SDL nabyla důvěru svých voličů na zpět úroveň, která byla shodná s rokem 1992 (14,66 % hlasů). Navrátili se k ní zejména občané nespokojení s působením krajně levicové ZRS ve vládě, která se často chovala v rozporu se svým politickým programem. ZRS obdržela pouze 1,3 % hlasů a nejvyšší politiku opustila. Pro Stranu maďarské koalice hlasovalo 9,12 % Slováků. SNS s 9,08 % mírně posílila a úspěchem byly volby i pro Stranu občanského porozumění¹⁷ (8,01 %).

Tabulka č. 7: Volební výsledky do Národní rady Slovenské republiky v roce 1998

STRANY, HNUTÍ, KOALICE	získané hlasy		počet dosažených mandátů
	v absolutním vyjádření	v procentech	
Hnutie za demokratické Slovensko	907 103	27,00	43
Slovenská demokratická koalícia	884 497	26,33	42
Strana demokratickej ľavice	492 507	14,66	23
Strana maďarskej koalície	306 623	9,12	15
Slovenská národná strana	304 839	9,07	14
Strana občianskeho porozumenia	269 343	8,01	13

Zdroj: Slovenský statistický úrad

Protože HZDS získalo největší počet voličských hlasů, bylo vyzváno, aby sestavilo vládu. Nenašlo však partnera, který by s ním byl ochoten jít do koalice a s nímž by HZDS získalo dostatečný počet mandátů v Národní radě. Novou vládu proto vytvořily politické strany antimečiarovské opozice: SDK, SDL, SMK, SOP. SMK, případně SOP nebyly k sestavení minimální vítězné koalice nezbytné. Při jejich

¹⁷ Stranu občanského porozumění (SOP) založil populární primátor Košic Rudolf Schuster. Od ostatních politických subjektů ji odlišovala snaha profilovat se mimo konfliktní linii mečiarismu a antimečiarismu.

přítomnosti ve vládě však koalice disponovala 93 poslanceckými mandáty, což jí do budoucna umožňovalo provádět ústavní změny, které zamýšlela.¹⁸ Pokud by vládní koalice nezahrnovala SDĽ či SMK, byla by její poměrně slabá parlamentní většina ohrožována už tedy viditelnou nejednotností SDK (Strmiska a kol., 2005) (Cabada, Dvořáková a kol., 2004).

Záhy po parlamentních volbách v roce 1998 začal spor o budoucí podobu SDK. Premiér Mikuláš Dzurinda a jeho političtí příznivci uvnitř SDK zastávali názor, že bude přínosné, aby koalice pokračovala jako jeden subjekt i nadále. S tímto záměrem nesouhlasil především předseda KDH Ján Čarnogurský, který naopak prosazoval návrat k původní podobě volební koalice a udržení samostatné identity jednotlivých politických stran. SDK pozvolna opouštěli jednotliví poslanci a navraceli se do svých mateřských stran. Potvrzovala se tak účelovost tohoto uskupení, kterou mnozí aktéři neskrývali. V lednu 2000 založil Mikuláš Dzurinda s většinou svých zástupců ve vládě novou politickou stranu – Slovenskou demokratickou a křesťanskou unie (SDKÚ).¹⁹ Časem s ní splynula DÚ a jednotlivě se k ní připojovali i členové z jiných politických subjektů. Ostatní subjekty SDK (KDH, DS, SZS a SDSS) se navrátily do stavu před jejím vznikem. Jediné KDH se ovšem dokázalo rychle vnitřně konsolidovat a na podzim 2000 vstoupilo jako pátý člen do vládní koalice (Strmiska a kol., 2005) (Cabada, Dvořáková a kol., 2004).

Politické strany zastoupené v úřadu vlády se vyznačovaly značnou názorovou odlišností ve smyslu zařazení na pravo-levé ideologické škále. Upřednostňovaly ovšem neautoritativní styl vlády založený na liberálně demokratických principech, který je navzájem spojoval. Přesvědčení o nutnosti návratu k demokracii, dodržování práva, obnovení zahraničně-politických vztahů a nakloněnosti k reformám v ekonomickém systému členy vládní koalice i přes četné vnitrokoaliční krize vždy stmelovalo.

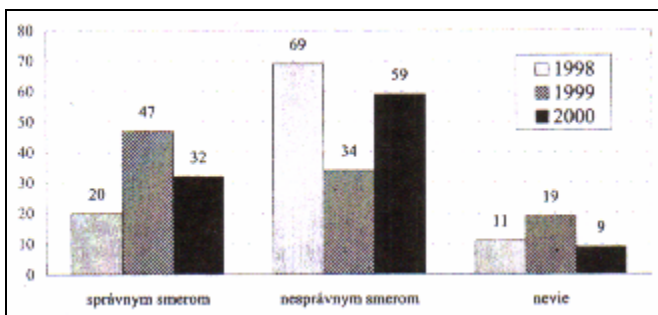
Vedle konvergence politických subjektů se vláda mohla na počátku svého funkčního období opřít také o veřejnost, která byla nakloněna změnám, obzvláště v oblasti podpory vstupu země do EU (Gyárfášová, Krivý, Velšic, 2001). Zmíněné spory uvnitř vládní koalice a jednotlivých politických stran u moci však tento pozitivní trend záhy utlumily. Mezi občany se postupně rozšiřoval pocit zklamání.

---

¹⁸ K změně Ústavy Slovenské republiky bylo zapotřebí 90 z celkových 150 hlasů poslanců.

¹⁹ Formálně však zůstala SDK zachována, aby nebylo nutné měnit smlouvy o vládní koalici a politická stabilita v zemi nebyla narušována hrozbou předčasných voleb.

Graf č. 3: „Myslíte si, že slovenská společnost se po parlamentních volbách v září 1998 ubírá:“ (v %)

Poznámka: V grafu jsou spojeny odpovědi „úplně správným směrem“ + „spíše správným směrem“ a „zcela nesprávným směrem“ + „spíše nesprávným směrem“.

Zdroj: Gyárfášová, O., Krivý, V., Velšic, M. et al., (2001)

Hodnoty v grafu za rok 1998 pocházely z výzkumu prováděného v měsíci květnu. Jak můžeme vidět, občané Slovenska byli s tehdy ještě působící vládou Vladimíra Mečiara výrazně nespokojeni. V grafu zachycený optimismus spojený s nástupem nové liberálně-demokraticky orientované vlády Mikuláše Dzurindy v lednu 1999 se už v březnu 2000 proměnil v postoj dosti kritický.

Pesimismus také vyplýval ze sociálních dopadů, které s sebou přinášely hospodářské reformy, a též ze špatné komunikace vlády s veřejností, které nebyly dostatečně ozřejměny klady a záporné reformy (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004). Dzurindova vláda provedla řadu zásadních stabilizačních opatření, která se promítla do následné recese v letech 1999 – 2000. Liberalizovala trh s energiemi, na němž byly ceny drženy na nízké úrovni a nepokryvaly často ani výrobní náklady.²⁰ Zvýšila DPH, zavedla dovozní přírážku a omezila státní výdaje. Následovala sanace a privatizace státem vlastněných strategických podniků a bank. Kumulovaly se v nich obrovské ztráty, které vyplývaly z neschopnosti státu motivovat je k vyšší efektivitě. Náklady nutné k očištění strategických bank a podniků dosáhly výše 300 mld. Ks a značně zatížily veřejné finance slovenského státu.

V tomto funkčním období došlo ke změně postoje vlády vůči domácím podnikatelským subjektům i zahraničním investorům. V druhém případě to vedlo k obrovskému nárůstu přílivu kapitálu do země. Vláda podpořila podnikatelskou činnost v zemi výrazným snížením daně z příjmu právnických osob, zavedla systém investičních pobídek, atd. Vláda měla v přístupu k podnikatelské sféře s ohledem na minulost co

²⁰ Důvodem odkladu liberalizace v této oblasti bylo nastavení cílů sociální politiky předchozích vlád.

napravovat, jak dokazují výsledky studie Světové banky uvedené v příloze 1.

Během celého volebním období se opět projevovala nízká institucionální zakotvenost politických subjektů na Slovensku. Vnitřní krizi se nevyhnula téměř žádná politická strana zastoupená v NR SR.

Rozpad SDK byl popsán již v předcházejícím textu.

Svým působením ve vládě popřela SPO svůj politický program (Gyárfášová, Mesežnikov, 2004). Poté, co její čelní představitelé získali významné posty, o které usilovali, a strana se vyhranila směrem doleva, odvrátili se od ní voliči i samotní členové.

Další z vládních stran SDĽ byla postižena dvojitým štěpením:

- první proběhlo v závěru roku 1999, kdy ji opustil bývalý první místopředseda Robert Fico a založil si svoji vlastní stranu nazvanou Směr. Směr se prezentoval jako kritik uskutečňovaných reform (Gyárfášová, Mesežnikov, 2004). Obviňoval vládu, že se snažila zbavovat své odpovědnosti přesunem kompetencí na samosprávné orgány. Podle Směru měly být nejdříve vyřešeny otázky pořádku, bezpečnosti či boje proti korupci. Druhotně se pak mělo přikročit k zásadním změnám v hospodářské politice;
- k druhému došlo před parlamentními volbami v roce 2002, kdy SDĽ opustila skupina „modernistů“ (Strmiska a kol., 2005). Vytvořili novou stranu pojmenovanou Sociálně demokratická alternativa (SDA).

Opoziční HZDS se ocitlo po parlamentních volbách 1998 v hluboké krizi. Ztráta výkonné moci měla za následek odchod podstatné části členů HZDS (Strmiska a kol., 2005). Hnutí si po čase uvědomilo, že ani roztržky bývalého antimečiarovského tábora nevedou k oslabení jeho politické izolace, a proto se rozhodlo zrenovovat svoji politickou strategii. Přestalo zejména odmítat vstup do NATO a EU, kterému byli občané nakloněni. Na svém autoritářsky laděném a centralizovaném modelu řízení ovšem nezměnilo vůbec nic.

Také SNS se potýkala s vážnými problémy. Dlouhodobé spory ve vedení této strany vedly k jejímu rozpadu v roce 2001.

Za relativně nejstabilnější politickou stranou v NR SR bylo v tomto období možné považovat SMK.

Stabilita politického systému tedy byla v letech 1998–2002 spíše vratkého charakteru. V samotné vládní koalici působily politické strany, které se chovaly jako její vnitřní levicově orientovaná opozice (SPO, SDĽ) a destabilizovaly ji. Stranický systém se nadále potýkal s intenzivním dělením, zánikem a vznikem nových politických subjektů, které se orientovaly v řadě případů na krátkodobý úspěch bez viditelné snahy více se v politickém systému etablovat.

Přes veškeré neshody prosakující celým stranickým systémem byly ovšem v zájmu návratu demokracie a obnovení hospodářského růstu politické strany u moci ochotny vytrvat ve společném svazku až do konce funkčního období 1998–2002. Reformy, které se jim na základě konsensu podařilo uskutečnit, se odrazily v lepším výkonu hospodářství. Slovensko obnovilo svoji důvěryhodnost. V roce 2000 se stalo členem OECD, bylo přizváno ke vstupu do NATO a opětovně zařazeno mezi země, které měly být přijaty do EU v tzv. první vlně (Pridham, 2002).

3.6. Druhé funkční období vlády pod vedením Mikuláše Dzurindy

Vývoj politického systému na Slovensku se po parlamentních volbách konaných v roce 2002 nesl i nadále v duchu jeho značné nestability. Za určité pozitivum lze ovšem považovat vymizení neobvyklé konfliktní linie mečiarismus – antimečiarismus a návrat ke klasické politické soutěži založené na pravolevé ideologické škále.

Volby 2002 přinesly zklamání dosavadním opozičním politickým stranám. SNS a její odnož Pravá slovenská národní strana (PSNS) kandidovaly samostatně a ani jedna z nich nepřekročila 5 % volební klauzuli (v součtu přitom dosáhly přibližně 7 % hlasů) (Strmiska a kol., 2005).²¹ HZDS odčerpalo část volebních hlasů Hnutí za demokracii (HZD) (3,3 % hlasů), které vzniklo krátce před volbami odchodem části členů HZDS v čele s Ivanem Gašparovičem. HZDS obdržela 19,50 % hlasů. Ve volbách naprosto propadla SDL (1,4 % hlasů), přičemž jí nepomohlo ani zařazení zástupců SOP a SDSS na její kandidátky. Nepatrně úspěšnější byla od ní odštěpená SDA (1,8 % hlasů). Velké ambice plynoucí z velmi příznivých výsledků průzkumů veřejného mínění neskrýval před volbami Směr Roberta Fica. „Pouhých“ 13,48 % voličských hlasů přineslo negativní rozčarování.

Neformálním vítězem voleb se stala SDKÚ s 15,09 % hlasů. O tento dobrý výsledek se vzhledem k předvolebním odhadům pravděpodobně zasloužila vydařená předvolební kampaň zaměřená na úspěšný vstup do EU. Mírně si polepšila SMK (11,16 % hlasů) a uspokoivý výsledek zaznamenalo i KDĽ (8,25 % hlasů). Nově byly v NR SR zastoupeny Aliance nového občana (ANO)²² (8,01 % hlasů) a Komunistická strana Slovenska (KSS)²³ s 6,32 % hlasů.

---

²¹ Volby se pořádaly podle nových volebních pravidel, která navrátila výši kvóry pro koalice do původní podoby.

²² Alianci nového občana založil v roce 2001 mediální magnát Pavol Rusko. Strana se vyznačovala liberální orientací a její program oslovoval středo-pravicového voliče, který byl zklamaný z jeho pohledu nedostatečnými reformami a partikularismem první vlády Mikuláše Dzurindy. (Gyárfášová, Mesežnikov, 2004) V oblasti hospodářství preferovala snížení vlivu státu, nižší

Tabulka č. 8: Volební výsledky do Národní rady Slovenské republiky v roce 2002

STRANY, Hnutí, KOALICE	získané hlasy		počet dosažených mandátů
	v absolutním vyjádření	v procentech	
Hnutie za demokratické Slovensko	560 691	19,50	36
Slovenská demokratická a kresťanská únia	433 953	15,09	28
SMER	387 100	13,46	25
Strana maďarskej koalície	321 069	11,16	20
Kresťanskodemokratické hnutie	237 202	8,25	15
Aliancia nového občana	230 309	8,01	15
Komunistická strana Slovenska	181 872	6,32	11

Zdroj: Slovenský statistický úrad

Nejúspěšnější volební subjekt HZDS nedisponoval dostatečným počtem poslaneckých mandátů ani vhodným partnerem (při absenci SNS v NR SR), který by byl ochoten s ním vytvořit vládní koalici, aby se mohla ujmout výkonné moci v zemi. KSS měla nulový koaliční potenciál (Cabada, Dvořáková a kol., 2004). Směr nebyl pro případné koaliční partnery programově dobře čitelný z důvodu svého centristického populismu. V úvahu proto přicházelo pouze vytvoření pravicově laděné koaliční vlády tvořené z SDKÚ, SMK, KDĽ a ANO. Strany v NR SR obsadily celkem 78 poslaneckých křesel a ocitly se v postavení minimální vítězné koalice. Uvedené rozložení sil vykrystalizovalo v tradiční pravolevé ideologické členění uvnitř slovenské Národní rady, které bylo po řadu předcházejících let odsunuto do pozadí.

Typické charakteristiky slovenského politického systému však zůstaly i nadále zachovány. Systém prokazoval nízkou názorovou a organizační zakotvenost politických stran, které procházely četnými procesy štěpení, a vykazoval tudíž známky nestability.²⁴ Vládní koalice byla krátce – po jediném roce svého působení v úřadu – oslabena odchodem tří poslanců ANO z jejich domovské strany. Vláda ztratila svoji většinu v národní radě a o několik měsíců později se stala skutečně menšinovou. Vnitrostranické personální konflikty totiž postihly po ANO i SDKÚ, kterou opustilo sedm poslanců.²⁵ Postavení vlády

---

daňové zatížení ekonomických subjektů, rozvoj podnikatelské činnosti a zachování rozumné míry sociální solidarity.

²³ Komunistickou stranu Slovenska obnovili skalní komunisté, kteří začátkem devadesátých let nesohlasili s transformací KSS na SDL. Až do parlamentních voleb v roce 2002 patřila KSS mezi marginální politické strany.

²⁴ Všimněme si, že v NR SR byly zastoupeny hned čtyři politické subjekty, které v parlamentních volbách uspěly poprvé.

²⁵ Odloučení poslanci založili novou stranu s názvem Svobodné fórum (SF), přičemž probíhala jednání o jejím případném vstupu do vlády. SF od počátku

bylo velmi křehké; po neúspěchu jejího kandidáta na prezidenta ministra zahraničí Eduarda Kukana prošla vážnou krizí, ale její schopnost nalézt podporu pro prosazení legislativních návrhů napříč politickým spektrem její existenci až do druhé poloviny roku 2005 neohrozila (Strmiska a kol., 2005). Politici podobně jako občané si uvědomovali, že situace ve veřejné správě a ostatních částech ekonomiky byla natolik vážná, že reformy prosazované druhou Dzurindovou vládou byly nezbytné (Mesežnikov, Gyárfášová, 2004). To vůči Dzurindově vládě zaujalo vstřícný postoj a tiše ji podporovalo. Ze strany SDKÚ byl následně demonstrován pokles obav z možného návratu HZDS k výkoné moci.

Další krize postihla vládní koalici v srpnu 2005. Ministr hospodářství a úřadující předseda ANO Pavol Rusko čelil obvinění z korupčního jednání a byl proto předsedou vlády ze svého postu odvolán. SDKÚ, KDH a SMK se následně rozhodly ukončit s ANO koaliční spolupráci a avizovaly, že chtějí nadále udržovat dobré vztahy s těmi poslanci ANO, kteří se postavili proti Ruskovi. Kongres Aliance nového občana zareagoval v září 2006 vyloučením všech 9 členů (5 podpředsedů a 4 poslanců), kteří s odvolám Ruska souhlasili a kritizovali ho.

Po ztrátě podpory poslanců ANO nebyla menšinová vládní koalice schopna prosadit zahájení schůze NR SR. Opoziční poslanci zahájení záměrně bojkotovali. Proto se KDH a SMK vyslovily pro vypsání předčasných voleb. Zvrat nastal v okamžiku, kdy se dva poslanci HZDS rozhodli z hnutí vystoupit a podpořit vládní koalici v Národní radě. Hrozba předčasných voleb byla zažehnána, ale nad politickou scénou se vznášela podezření z obchodování s poslancekými hlasy.

HZDS se potýkalo s odlivem členů po celé volební období 2002–2006. Opačné tendence byly patrné u druhého významného opozičního subjektu - Směru. Ficův Směr se na konci roku 2004 sloučil s SDĽ, SDSS a SDA a svoji pozici v politickém systému dále posiloval i navázáním úzkých vztahů s nejvyšší odborovou centrálou (Konfederací odborových svazů) (Strmiska a kol, 2005).

Přes značnou nestabilitu politického systému byla vůle uskutečňovat systémové změny v celospolečenském měřítku na vysoké úrovni. Dokladem naplňování reformních cílů mohou být hodnoty ukazatelů kvality veřejné správy, které už po deset let zpracovávají odborníci Světové banky (Kaufmann, Kraay, Mastruzzi, 2006).

---

trpělo názorovou nejednotností, která zapříčinila krach těchto vyjednávání a rozklad samotného subjektu o několik měsíců později.

Tabulka č. 9: Ukazatele kvality veřejné správy 1996–1998

Ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Rozsah demokracie	0,34	0,37	0,87	0,88	0,97	1,09	1,04
Politická stabilita	0,36	0,85	0,49	0,86	0,94	0,64	0,69
Výkonnost vlády	0,17	0,00	0,32	0,46	0,57	0,73	0,95
Regulační kvalita	0,30	0,22	0,29	0,73	0,91	1,14	1,16
Právní řád	0,07	0,07	0,23	0,29	0,31	0,44	0,41
Kontrola korupce	0,46	-0,15	0,20	0,26	0,34	0,37	0,43
Průměr hodnot za daný rok	0,28	0,23	0,4	0,58	0,67	0,74	0,78

Poznámka: Každý ze sledovaných indexů nabývá normalizovaných hodnot v intervalu od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World bank (2006), vlastní úprava

Tabulka dokazuje, že právě index politické stability byl nejvíce rozkolísaným ukazatelem veřejné správy. Naproti tomu až na jedinou výjimku (právní řád v roce 2005) všechny ostatní indexy od roku 2000 (tj. v době působení první i druhé Dzurindovy vlády) zaznamenaly permanentní růst. Vyšší efektivita ve fungování veřejné správy se odrazila na účinnější alokaci zdrojů v celé slovenské ekonomice. Vláda s podporou spřízněných poslanců schválila řadu zákonů upravujících decentralizaci veřejné správy, nakládání s prostředky rozpočtů a jejich střednědobé plánování, podmínky pro poskytování investičních stimulů, protimonopolní opatření, zásadní změny v resortech zdravotnictví, sociální správy a školství atd. Legislativně podporovala zlepšení podmínek pro podnikatelskou činnost. Prováděla privatizaci dalších státem vlastněných podniků a dokončovala proces liberalizace (Okáli, Frank, Gabrielová, Kormanová, Moray, Outrata, 2005) (Okáli, 2006).

Nelze zastírat, že jednotlivé reformní kroky byly výsledkem rozsáhlých kompromisů, které vyplývaly z odlišných pohledů uvnitř stran vládní koalice, mezi koaličními partnery a při vzniku menšinové vlády i opozice. Názorové bloky se formovaly vždy ad hoc. Přesto se vládě Mikuláše Dzurindy podařilo ekonomiku Slovenské republiky nastartovat obdivuhodným způsobem a její růst dosahoval pro mnohé záviděníhodných hodnot. Slovensko se těšilo z přílivu zahraničního kapitálu, když investoři ocenili vstřícné kroky učiněné vládou směrem k zlepšení podnikatelského prostředí. Dzuridova vláda zemi úspěšně dovedla k přijetí do Evropské unie i NATO.

4. ZÁVĚR

Politický systém Slovenské republiky se po získání její suverenity až do roku 2005 vyznačoval poměrně značnou nestabilitou při nezralosti a nesjednocenosti jeho stranického systému.

Je určitým paradoxem, že výjimku tvořilo volební období 1994–1998, kdy se úřadu vlády chopila koalice extremisticky, populisticky a nacionalisticky laděných politických stran. Autoritativní styl předsedy vlády Vladimíra Mečiara na jedné straně udržel vládní koalici plně funkční po celou dobu jejího zákonem stanoveného úřadování, ale na straně druhé mu umožnil prosazovat politiky popírající demokratické principy a upřednostňující krátkodobé ekonomické cíle. V letech 1994–1998 byla kvalita hospodářského růstu na Slovensku charakterizována masivním pumpováním veřejných zdrojů do hospodářství při stále snižující se míře jejich efektivity. Vláda tedy spoléhala výhradně na domácí kapitálové zdroje, u nichž nebyly ekonomické subjekty schopny díky odsouvání institucionálních reforem adekvátním způsobem zvyšovat produktivitu. Podobná situace nastala i u výrobního faktoru práce. V důsledku toho se začal hospodářský růst slovenské ekonomiky v letech 1997 a 1998 zpomalovat.

Když v parlamentních volbách roku 1998 zvítězily politické strany uznávající liberálně demokratické principy a prosazující pokračování transformačních procesů v hospodářství, změnil se také jejich náhled na zdroje růstu slovenské ekonomiky. Reformami podpořily rozvoj podnikatelské sféry a účelnější nakládání s veřejnými financemi, což ekonomické vedlo subjekty ke snaze využívat menší množství zdrojů při jejich rostoucí produktivitě. Od roku 2001 se slovenské hospodářství těší ze záviděníhodného tempa růstu domácího produktu, které je doprovázeno jak zvyšováním množství využívaných výrobních faktorů, tak i jejich produktivity. Zvolená hospodářská strategie představuje vítězství pro celou slovenskou politickou scénu, byť rozpolcenou. Ta však byla v letech 1998–2005 vždy schopna najít určitý a zároveň velmi důležitý konsensus v zájmu dlouhodobého růstu blahobytu země.

Na případu Slovenské republiky je možno demonstrovat porušení teze, že politická stabilita vede k lepšímu výkonu hospodářství. Interpretace ovšem musí být uvedena v soulad se specifickými podmínkami, ve kterých se tato celkově se transformující země nacházela. Je nutné podotknout, že existovala řada objektivních důvodů, proč její politický systém nevykazoval zcela „standardní“ chování, a proč byla její cesta k demokracii obtížnější než u ostatních států střední Evropy. Demokratické principy však přetrvaly. Proces ekonomické transformace Slovenské republiky ještě nebyl plně završen, ale přináší již několik let své zasloužené ovoce.

POUŽITÁ LITERATURA

CABADA, L. – DVOŘÁKOVÁ, V., a kolektiv: Komparace politických systémů III.. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. 330 s. ISBN 80-245-0806-0.

DANČÍK, B. – FIALA, P. (eds.): Národnostní politika v postkomunistických zemích. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000. 316 s. ISBN 80-210-2388-0.

DAWSON, J. W.: Causality in the freedom – growth relationship. *European Journal of Political Economy*, 2003, č. 19, s. 479-495 .

DOLEŽALOVÁ, J.: Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky. Working paper, 2006, č. 11, s. 1-42.

DRAZEN, A.: *Political Economy in Macroeconomics*. 1. vyd. Princeton: Princeton University Press, 2002. 775 s. ISBN: 0-691-09257-5.

Encyklopedie Wikipedia. Dostupný na www.cz.wikipedia.org

FRANK, K. – MORVAY, K.: Hodnotenie fiškálnej a měnovej politiky v roku 2005 na Slovensku. *Ekonomický časopis*, 2006, č. 5, s. 442-456.

FIDRMUC, J.: Political support for reforms: Economics of voting in transition countries. *European Economic Review*, 2000, č. 44, s. 1491-1513.

FIDRMUC, J.: Economic reform, democracy and growth during post-communist transition. *European Journal of Political Economy*, 2003, č. 19, s. 583-604.

FENG, Y.: Political Freedom, Political Instability, and Policy Uncertainty: A Study of Political Institutions and Private Investment in Developing Countries. *Institutional Studies Quarterly*, 2001, č. 45, s. 271-294.

Nations in Transit (1998 - 2005). 1998-2005. Dostupný na www.freedomhouse.org

GIAVAZZI, F. – TABELLINI, G.: Economic and Political Liberalizations. INNOCENZO GASPARINI INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2004, Working paper č. 264, s. 1-36.

GYÁRFÁŠOVÁ, O. – KRIVÝ, V. – VELŠIC M., et al.: Krajina v pohybe. Správa o politických názorech a hodnotách ľudí na Slovensku. 1. vyd. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2001. 414 s. ISBN 80-88935-24-5.

GYÁRFÁŠOVÁ, O. – MESEŽNIKOV G.: Vláda strán na Slovensku: skúsenosti a perspektívy. 1. vyd. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2004. s. 156. ISBN 80-88935-63-6.

HELLMAN, J. S. – JONES, G. – KAUFMANN, D. – SCHANKERMAN, M.: *Measuring Governance, Corruption, and State Capture*. 2000. Dostupný na www.worldbank.org/wbi/governance.

Hospodársky vývoj SR v rokoch 1993–2003. 2004. Dostupný na www.finance.gov.sk

KAUFMANN, D. – KRAAY, A. – MASTRUZZI, M.: *Governance Matters V: Governance Indicators for 1996 – 2005*. 2006. Dostupný na www.worldbank.org/wbi/governance/

KORNAI, J.: *Velká transformace střední a východní Evropy: úspěch a zklamání*. *Politická ekonomie*, 2006, č. 4, s. 435-465.

KREJČÍ, O.: *Kdo vyhraje volby '92*. 1. vyd. Praha: Ucho, 1992. 143 s.

KUBÁT, M. a kolektiv: *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. 432 s. ISBN 80-86432-90-4.

Makroekonomický vývoj Slovenska: Další tygr? 2003. Dostupný na www.newton.cz

MESEŽNIKOV, G. – GYÁRFÁŠOVÁ, O.: *Slovensko: desať rokov samostatnosti a rok reform*. 1. vyd. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2004. 165 s. ISBN 80-88935-59-8.

MESEŽNIKOV, G. (2003): *Povolební Slovensko. Verejná mienka, politickí aktéri, média*. 1. vyd. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2003. 119 s. ISBN 80-88935-45-8.

OKÁLI, J. – FRANK, K. – GABRIELOVÁ, H. – KORMANOVÁ L. – MORVAY, K. – OUTRATA, R.: *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004*. *Ekonomický časopis*, 2005, č. 5, s. 451-498.

OKÁLI, I.: *Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2005 a odhad jeho hospodárskeho rastu v roku 2006*. *Ekonomický časopis* 2006, č. 5, s. 411-425.

PERSSON, T. – TABELLINI, G.: *Political Economics – Explaining Economic Policy*. 1. vyd. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 2000. 533 s. ISBN 0-262-66131-4.

PERSSON, T. – TABELLINI, G.: *Democratic capital: The nexus of political and economic change*. INNOCENZO GASPARINI INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2006, Working paper č. 308, s.1-48.

PINTO, P. M. – TIMMONS, J. F.: *The Political Determinant of Economic Performance: Political Competition and the Sources of Growth*. *Comparative Political Studies*, 2005, č. 1, s. 26-50.

PRIDAM, G.: *EU Enlargement and Consolidating Democracy in Post-Communist States – Formality and Reality*. *JCMS*, 2002, č. 3, s. 953-973.

PRZEWORSKI, A. – LIMONGI, F.: Political Regimes and Economic Growth. *Journal of Economic Perspectives*, 1993, č. 7, s. 51-69.

SCHIMMELFENNIG, F. – ENGERT, S. – KNOBEL, H.: Costs, Commitment and Compliance: The Impact of EU Democratic Conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey. *JCMS*, 2003, č. 3, s. 495-518.

Slovensko na cestě k západní Evropě. 2001. Dostupný na www.newton.cz

Slovenský statistický úřad. Dostupný na www.statistics.sk

STRMISKA, M. – HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – CHYTILEK, R.: Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 727. ISBN 80-7367-038-0.

TABELLINI, G.: The Role of the State in Economic Development. *KYKLOS*, 2005, č. 2, s. 283-303.

TUREK, O.: Podíl ekonomiky na pádu komunismu v Československu. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. 106 s. ISBN 80-85270-46-3.

VODIČKA, K. – CABADA, L.: Politický systém České republiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 372 s. ISBN 80-7178718-3.

WEIL, D. N.: Economic growth. 1. vyd. Boston: Pearson Education, Addison-Wesley Professional, 2005. 547 s. ISBN 0-201-68026-2.

ŽÍDEK, L.: Transformace české ekonomiky: 1989–2004. 1. vyd. Praha: H. C. Beck, 2006. 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

ŽALOUDEK, K.: Encyklopedie politiky. 3. vyd. Praha: Libri, 2004. 575 s. ISBN 80-7277-209-0.

PŘÍLOHA I.

V roce 2000 vypracovali odborníci Světové banky studii nazvanou Measuring Governance, Corruption, and State Capture s podtitulem How Firms and Bureaucrats shape the Business Environment in Transition Economies. Hodnotili v ní kvalitu vládnutí v celkem 20 zemích střední a východní Evropy a dřívějšího Sovětského svazu z pohledu 3000 firem, které v nich podnikají. Podle předem stanoveného klíče byly k dotazování vybrány firmy různých vlastnických forem, geografického umístění (včetně počtu obyvatel v místě, kde sídlí), velikosti a zaměření činnosti. Výzkum probíhal na bázi osobních pohovorů s vedoucími pracovníky oslovených firem, kdy hlavní dotazník obsahoval přes 70 otázek.

Studie obsahovala nejenom hodnocení výkonnosti státní správy firmami, které jsou zastoupeny v ekonomikách konkrétních zemí, ale zejména osvětlovala způsoby, jakými mohou ekonomické subjekty ovlivnit tvorbu legislativy či konkrétní byrokraty ve svůj vlastní prospěch.

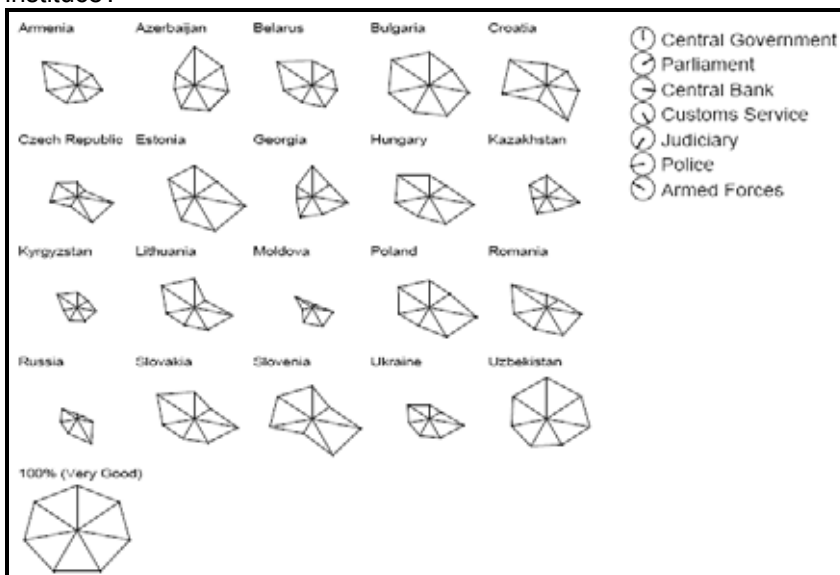
Studie se členila podle dvou dimenzí:

- makroekonomické – zkoumající efektivnost vládních institucí a politik;
- mikroekonomickou – snažící se osvětlit přímý vztah mezi firmami a státem zaměřením se na byrokracii, státní intervence a korupci.

Pro účely našeho textu je zajímavá první část záměru autorů, tedy zhodnocení výkonnosti státní správy. Vzhledem k datu provádění výzkumu (rok 1999) spadají naše úvahy do období počátků úřadování vlády Mikuláše Dzurindy s dozvuky působení předchozí vlády Vladimíra Mečiara. Zohledňujeme tak krátkozrakost ekonomických subjektů.

V první části studie jsme jako přínosná vybrali následující grafická znázornění.

Graf č. 1: „Můžete, prosím, určit celkový stupeň kvality a efektivity služeb, které poskytují následující úřady státní správy a vládní instituce?“

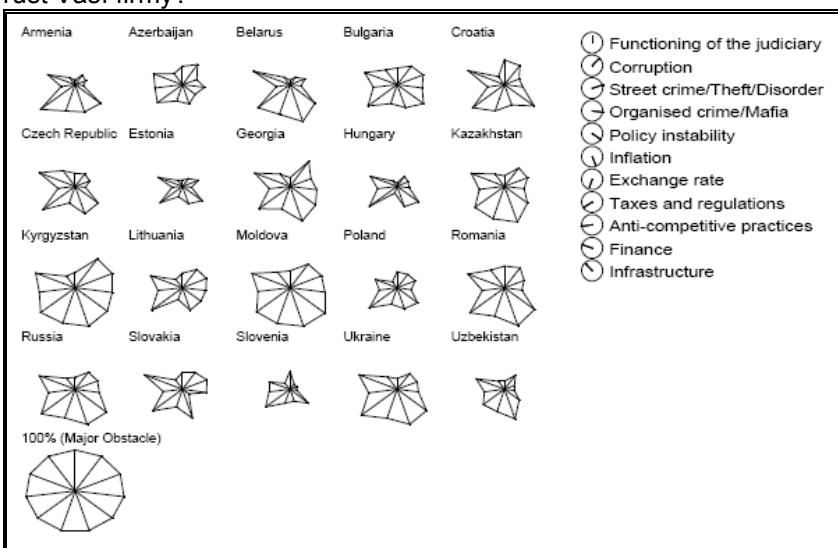

Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – velmi dobrý, 2 – dobrý, 3 – spíše dobrý, 4 – spíše špatný, 5 – špatný, 6 – velmi špatný. Délka os odpovídá poměru množství firem, které použily odpovědi 1 – 3.

Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000)

V hodnocení firem na Slovensku obstála nejhůře Národní rada Slovenské republiky, která má za cíl vytvářet formální pravidla chování, podle nichž by se ekonomické subjekty měly při své činnosti řídit. Firmy tak pravděpodobně upozorňovaly na slabé institucionální zázemí pro podnikatelskou činnost, které bylo v období let 1994–1998 vládními stranami, které měly většinu v Národní radě SR, zanedbáváno a nerozvíjeno adekvátním způsobem, jež by podporoval konkurenceschopnost domácích ekonomických subjektů. Politické strany, které utvořily vládní koalici po volbách 1998, byly v roce 1999 teprve na počátku svého reformního snažení. Vláda obstála v hodnocení firem lépe.

Graf č. 2: „Jak problematické jsou následující překážky pro výkon a růst Vaší firmy?“

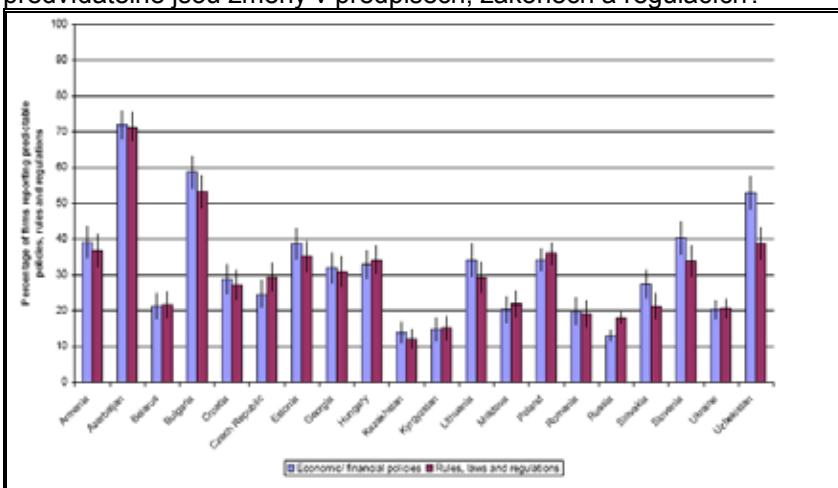

Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – žádné překážky, 2 – minimální překážky, 3 – mírné překážky, 4 – významné překážky. Délka os odpovídá poměru množství firem, které použily odpovědi 3 a 4.

Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000).

Politickou nestabilitu, která je předmětem našeho zájmu, ekonomické subjekty nepovažují za překážky při vykonávání své podnikatelské činnosti.

Graf č. 3: „Nakolik lze předpovědět změny v hospodářské politice vlády, které podstatně ovlivňují Vaši podnikatelskou činnost? A jak předvídatelné jsou změny v předpisech, zákonech a regulacích?“

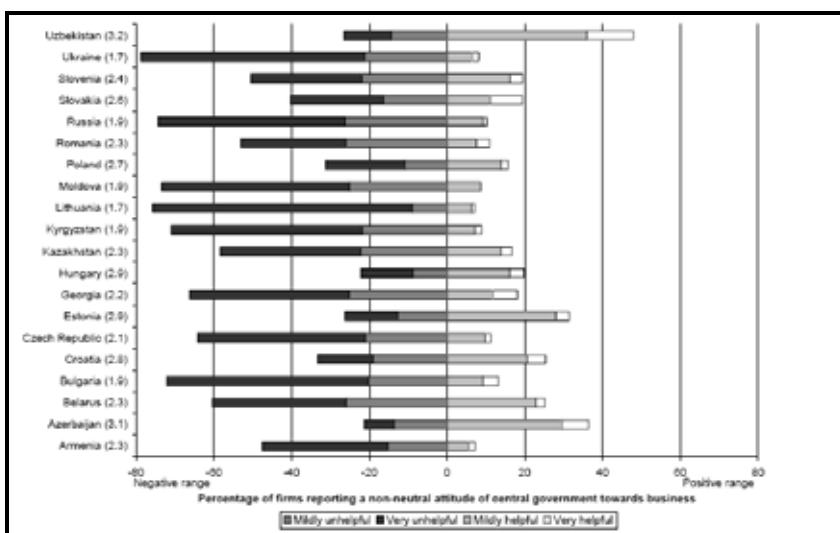

Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – zcela předvídatelné, 2 – vysoce předvídatelné, 3 – docela předvídatelné, 4 – spíše nepředvídatelné, 5 – vysoce nepředvídatelné, 6 – zcela nepředvídatelné. V grafickém znázornění jsou zahrnuty odpovědi 1 – 3.

Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000)

Kladně odpovědělo u první otázky přibližně 28 % respondentů, u druhé 21 %. Obecně můžeme říci, že změny v hospodářské politice i v legislativě jsou slovenskými ekonomickými subjekty vnímány spíše jako neočekávané a tudíž na ně mají i vyšší vliv.

Graf č. 4: „Nakolik shledáváte činnost vlády užitečnou vůči podnikatelské činnosti, jako je ta Vaše?“

Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – velmi neužitečná, 2 – spíše neprospěšná, 3 – neutrální, 4 – spíše užitečná, 5 – velmi užitečná. V grafickém znázornění jsou zahrnuty odpovědi negativního rázu 1 a 2 a pozitivního 4 a 5. Blíží-li se hodnota v závorkách číslu 3, činnost vlády má vůči podnikatelským subjektům neutrální charakter.

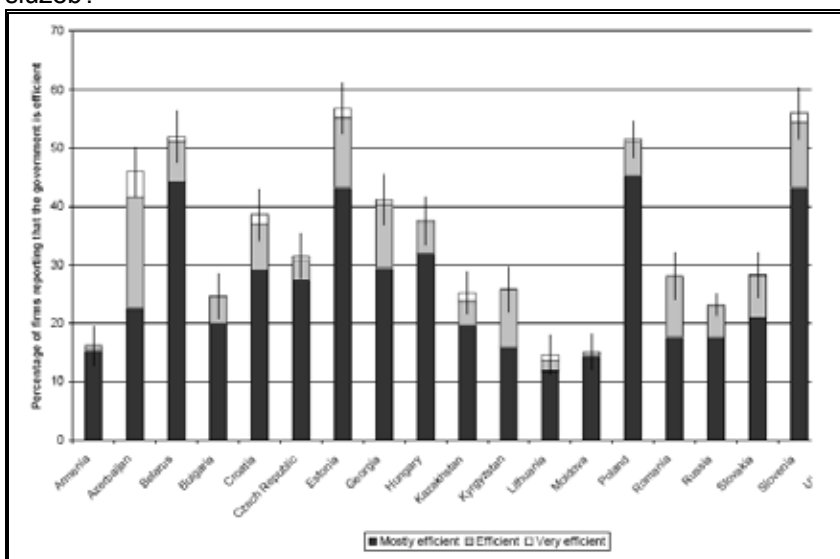
Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000)

Ekonomické subjekty na Slovensku zastávají podle výzkumu názor, že politika uskutečňovaná vládou na ně má mírně záporný účinek, což nehovoří v její prospěch.

Poslední graf vybraný z kapitoly věnované makroekonomické dimenzi se zabývá efektivností vlády.

Graf č. 5: „ Jak byste ocenil míru efektivity vlády při poskytování jejich služeb?“

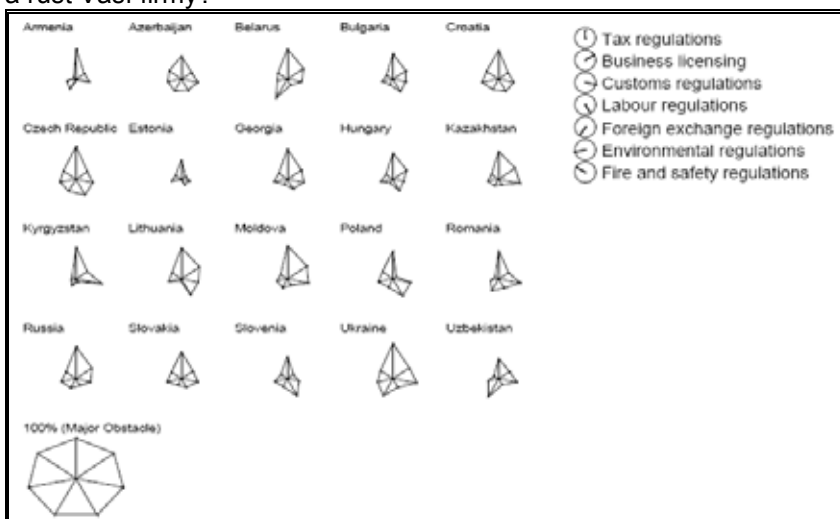
Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – velmi efektivní, 2 – efektivní, 3 – spíše efektivní, 4 – spíše neefektivní, 5 – neefektivní, 6 – velmi neefektivní. V grafickém znázornění jsou zahrnuty odpovědi 1 – 3.

Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000)

Celkově se kladné odpovědi vedoucích pracovníků slovenských firem vyšplhaly nad 30 %, přičemž nejvíce (cca 28 %) tvořila odpověď spíše efektivní. V tomto směru má slovenská vláda značné rezervy.

Z kapitoly věnované mikroekonomické dimenzi stojí z hlediska uskutečňované hospodářské politiky za zmínku graf pojednávající o zátěži, vyplývající z regulace uplatňované v hospodářství.

Graf č. 6: „Jak problematické jsou následující formy regulace pro výkon a růst Vaší firmy?“

Poznámka: Odpovědi nabývaly hodnoty: 1 – žádné překážky, 2 – minimální překážky, 3 – mírné překážky, 4 – podstatné překážky. Délka os odpovídá poměru množství firem, které použily odpovědi 3 a 4.

Zdroj: Hellman, J. S., Jones, G., Kaufmann, D., Schankerman, M., (2000)

Podle zobrazení trápí slovenské firmy nejvíce vysoká míra zdanění. Tento problém však byl během Dzurindovy vlády řešen podstatným snížením daně s příjmu právnických osob.

Větší důvěru tedy vkládaly podnikatelské subjekty v roce 1999 do schopností vlády než Národní rady Slovenské republiky, která vytváří legislativní rámec jejich působení. A to přesto, že politiky uskutečňované vládou považovaly ve vyšší míře za neočekávané a zpětně se jim musely rychle přizpůsobovat, což nebylo vždy prospěšné ve smyslu zjednodušení jejich podnikatelské činnosti a z hlediska efektivity spíše slabší. Politická nestabilita nepředstavovala faktor, který by je v jejich rozhodování významně omezoval. Vážnou překážkou pro ně bylo především vysoké zdanění.

Studie poskytuje řadu dalších zajímavých výsledků, které však již překračují rámec naší pozornosti.

V roce 2005 vyšlo:

WP č. 1/2005

Petr Chmelík: Vliv institucí přímé demokracie na hospodářskou politiku ve světle empirického výzkumu

WP č. 2/2005

Martin Kvizda – Jindřiška Šedová: Privatizace a akciové společnosti – k některým institucionálním aspektům konkurenceschopnosti české ekonomiky

WP č. 3/2005

Jaroslav Rektourek: Přístup k inovacím v České republice. Současný stav a možné směry zlepšení.

WP č. 4/2005

Milan Víturka – Vladimír Žitek – Petr Tonev: Regionální předpoklady rozvoje inovací

WP č. 5/2005

Veronika Bachanová: Analýza kvality regulace České republiky

WP č. 6/2005

Hana Zbořilová – Libor Židek: Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let

WP č. 7/2005

Osvald Vašíček and Karel Musil: The Czech Economy with Inflation Targeting Represented by DSGE Model: Analysis of Behaviour

WP č. 8/2005

Zdeněk Tomeš: Je stárnutí populace výzvou pro hospodářskou politiku?

WP č. 9/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová: Společenská odpovědnost podniků

WP č. 10/2005

Ladislav Blažek – Alena Klapalová: Vztahy podniku se zákazníkem

WP č. 11/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová – Ladislav Šiška: Metodická východiska zkoumání a řízení inovační výkonnosti podniku

WP č. 12/2005

Ladislav Blažek – Radomír Kučera: Vztahy podniku k vlastníkům

WP č. 13/2005

Eva Kubátová: Analýza dodavatelských vztahů v kontextu inovací

WP č. 14/2005

Ladislav Šiška: Možnosti měření a řízení efektivnosti a úspěšnosti podniku

V roce 2006 vyšlo:

WP č. 1/2006

Tomáš Otáhal: Je úplatkářství dobrá cesta k efektivnějšímu vymáhání práva?

WP č. 2/2006

Pavel Breinek: Vybrané institucionální aspekty ekonomické výkonnosti

WP č. 3/2006

Jindřich Marval: Daňová kvóta v ČR

WP č. 4/2006

Zdeněk Tomeš – Daniel Němec: Demografický vývoj ČR 1990–2005

WP č. 5/2006

Michal Beneš: Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda

WP č. 6/2006

Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v ČR v období 1990–2005

WP č. 7/2006

Petr Musil: Tendence na českém trhu práce v období transformace

WP č. 8/2006

Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 9/2006

Pavína Balcarová – Michal Beneš: Metodologie měření a hodnocení makroekonomické konkurenceschopnosti

WP č. 10/2006

Miroslav Hloušek: Czech Business Cycle Stylized Facts

WP č. 11/2006

Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky

WP č. 12/2006

Martin Chromec: Dlouhodobé efekty monetární politiky: může ČNB ovlivnit ekonomický růst?

WP č. 13/2006

Tomáš Paleta: Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání

WP č. 14/2006

Tomáš Otáhal: Vývoj korupce v ČR v období transformace

WP č. 15/2006

Jan Jonáš: Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky

WP č. 16/2006

Michal Tvrdoň: Regulace trhu práce v ČR

WP č. 17/2006

Martina Vašendová: Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 18/2006

Ondřej Moravec: Hospodářská soutěž a její vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 19/2006

Milan Víturka – Viktorie Klímová: Globálně orientované hodnocení konkurenční pozice krajů České republiky

WP č. 20/2006

Monika Jandová: Vývoj komoditních, teritoriálních a institucionálních aspektů zahraničního obchodu ČR

WP č. 21/2006

Vladimír Žítek – Josef Kunc – Petr Tonev: Vybrané indikátory regionální konkurenceschopnosti a jejich vývoj

WP č. 22/2006

Aleš Franc: Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice

WP č. 23/2006

Osvald Vašíček – Karel Musil: Behavior of the Czech Economy: New Open Economy Macroeconomics DSGE Model

WP č. 24/2006

Jaroslav Rektourek: Zapojení vysokých škol do přípravy a realizace strategických dokumentů regionů – podmínka rozvoje inovačních aktivit

WP č. 25/2006

Ladislav Šiška: Analýza finanční úspěšnosti tuzemských podniků

WP č. 26/2006

Daniel Němec: Demografický vývoj SR 1990–2005

V roce 2007 vyšlo:

WP č. 1/2007

Nada Voráčová: Maďarská fiskální politika a hospodářský růst

WP č. 2/2007

Martin Chromec: Monetární politika a její dopad na konkurenceschopnost Slovenské republiky

WP č. 3/2007

Martina Vašendová: Pohyb zahraničního kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost slovenské ekonomiky

WP č. 4/2007

Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost Slovenské republiky